

ПЯЦАК

ВЫДАННІЕ БЕЛАРУСКАГА КУЛЬТУРНА-
АСВЕТНИЦКАГА ЦЭНТРУ
КЛІЧЛЕНД
РДЦН

№10 (20), 1992

Г.Сянькоускі. Калыханка.

Polacak

Published with the financial support of the parish
Mother of God of Zyrovice,
Cleveland, Ohio, USA.

Рэдакцыйная калегія: **Святлана Белая** (рэдактар), **Міхась Белямук** (сакратар), сябры--**Сяргей Карніловіч, Іна Каханоўская, Вольга Дубаневіч (МакДэрмат), Лідзія Лазар--Ханенка, Янка Ханенка, Янка Салавянюк.**

Editorial board : **Svetlana Belaia** (Editor), **Michael Bielamuk** (Secretary), Members--**Serge Karnilovich, Ina Kachanovski, Olga Dubanovich (McDermott), Lydia Lazar-Chanenka, Yanka Chanenka, Jan Solowianiuk**

Ганаровыя сябры рэдкалегіі:
Анатоль Белы, Васіль Быкаў, Язэп Юхом.

Прозвіщчы падпішчыкаў і ахвярадаўцаў рэдакцыя
будзе публікаваць у часопісе.

All correspondence should be addressed to:
S.Belaia or M.Bielamuk,
10915 Lake Rd., Cleveland, Oh. 44102, USA.
Tel. (216) 651-3451

Калядныя і навагоднія прывітаньні	
Мітрапаліт Менскі і Слуцкі Філарэт.	3
Япіскап Канстантын.	3
Васіль Быкаў.	4
Анатоль Белы.	4
Часопіс «Полацак».	7
Святлана Сачанка, Алена Сіакава, грамадзкія арганізацыі Кліўленда.	8

Наша гісторыя

Міхась Белямук. Тапаграфія знаходак манэт і аздобаў.	9-15
Паўла Урбан. Да пытання этнічнай прыналежнасці ліцьвіноў.	16-19
Язэп Юх. Кароткі нарыс гісторыі дзяржава і права Беларусі.	20-22

Згукі Бацькаўшчыны

Анатоль Сабалеўскі. На хвалі беларускага Адраджэння.	23-27
Радзім Гарэцкі. Багацце нетраў Беларусі.	28-31

З архіваў КДБ

Уласнаручныя паказаньні Езавітава, Канстантына Барысавіча.	34-39
--	-------

Роднае слова

Масей Сяднёў. Чалавечасе ў пазіі Генадзія Бураўкіна.	40-41
Марат Баскін. Як Янка ў лес хадзіў.	42-43
Святлана Белая Першы сынег.	44-45

Пад бел-чырвона-белым сцягам

Анатоль Старадарожскі. 75 угодкі і Усебеларускага Кангрэсу— у Менску.	46-47
Анатоль Эзакаў, Галіна Смоляк. Гімн клубу «Спадчына».	48

Нашыя карані

Кастусь Калоша. Чатрынаццаць дзён па Беларускаму часу.	49
--	----

Памяць зямлі

Успаміны '92.	53
З жыцця эміграцыі.	57

Публікацыі часопіса «Полацак» за 1992 год.	60
--	----

Андрэй Карпук. Распрацоўка макета вокладкі, шрыфтоў і заставак рубрык.

На развароце. Віктар Шашчанюк. Менск у 50-х гадах XIX ст. Куток Верхняга горада.

На трэцій бачынцы вокладкі. Фрагмент з спектаклю «Ажаніца — не журыца» (Далецкія, М.Чарот) у пастараванні Беларускага дзяржаўнага тэатру імя Я.Купалы. у ролях: Адэля — Натальля Качаткова, Міхалка,—Аляксандр Лабуш, Язэп Карыта —Павел Дубашынскі.

На чацвёртай бачынцы вокладкі: Сямён Герус. Стары Менск.

Дарагія чытачы часопіса «Полацак»!

Хрыстос нараджаеца—слаўце!

З пачуцьцём глыбокай духоўнай радасыці, сардэчна вітаю Вас з
высокаўрачыстым съвятам Раства Хрыстова.

Сёньня, калі ўесь хрысьціянскі съвет праслаўляе Увасобленага
Бога дзіцятку, сэрцы нашыя напаўняюцца супакоем і ласканадзеяй, бо
аб гэтым паведамлялі Анёлы

у съвятую ноч Раства Хрыстовага .(Лк.2, 14)

Супольна з Вамі разьдзяляючи радасыць гэтага вялікага здарэння
зычу Вам многіх Божых міласцяў.

Хай будзе наступнае лета Гасподніе (Лк.4, 19) часам міру,
міласэрдзіі і адраджэння.

Ваш у Хрысьце

Філарэт.

Мітрапаліт Менскі і Слуцкі

Патрыяршы Экзарх усія Беларусі

Выказываем Вам сардечную падзяку за прысланыя нумароў
часопіса «Полацак».

Часопіс, які выдаецца Вашай працай, зъмяшчае каштоўныя матэрыялы
на гісторыі Беларусі, у прыватнасці,
пра 1000-годзьдзе Полацкай Япархіі.

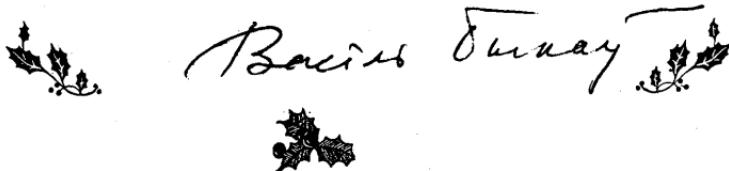
Няхай благаславіць Вас Усяшчодры Хрыстос Бог і дасьць здароўе і
плён ва ўсёй Вашай працы на карысць Святой Царквы.

Віншаем чытачоў і рэдакцыю часопіса «Полацак» зь съвятамі
Раства Хрыстова і Новым годам!

Канстантын

Рэктар Менскай Духоўнай Сэмінарыі
Япіскап Наваградзкі і Лідзкі

Шаноўнага беларусаў да апендан
сарадзіна вітчыні са свядомі
Калядамі. Нехай эты будзьчык дзеф
вас веселейшымі, гомі на вашані
распісай бачынаўшыце.

Дарагія суродзічы!

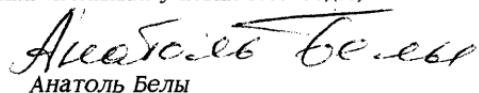
Сябры Менскага грамадзка-асьветніцкага клубу «Спадчына» шчыра вітаюць Вас з
Калядамі і Новым годам!

Хаця да нашага народу зноў вяртаюцца яго спрадвечныя Каляды, але ў аbstавінах
пагаршэння умоваў жыцця, менавіта эканамічнага спаду, ня кожны рады надыходзячым
святам. Многія стравілі ўпэўненасць у разывіцці нашай Бацькаўшчыны на шляху да
поўнай палітычнай і эканамічнай незалежнасці з дэмакратычным заканадаўчым і вы-
канавучым органамі. Аднак будзем спадзівацца, што народ наш вытрымае ўсе цяжкінны,
і той глыток свабоды, які мы ўдыхнулі, нікому не ўдасца выціснуць з нашых збалелых
грудзей.

Давайце супольна будзем адзначаць Каляды з надзеяй на лепшую долю кожнага з нас.
Трэба верыць, што нашая дарагая Бацькаўшчына пераадолее эканамічныя цяжкасці, а
маладое пакаленне здыме партыйных чыноўнікаў з пасадаў, каб духові і палітычна
адрадзіць Беларусь.

Мы жадаем Вам весела адзначыць святы, але не забываць, што Бацькаўшчына ў нас
адна і часопіс «Полацак», у якім супрацоўнічаем і Вы, і мы, таксама адзіні.

З павагай і найлепшымі зычэннямі ў новым 1993 годзе,

Анатоль Белы

часопіс «Полацак»

віншує з Калядамі і Новим Годам сваїх падпішчыкаў:

Азарку Н. і Ю.

Азарку Я.

Акулу К.

Андрусышыну Ю.

Балтрушэвіча В.

Бартулёў В.і Ф.

Баскіна М.

Бялёніс Л. і А.

Брылеўскіх Ул і Л.

Бураўкіных Г. і Ю.

Валюковіч К. і В.

Вініцкую К.

Вороб'я К.

Ворт К.

Варачаева Ул.

Галляк Р.

Герасімовіча Ул.

Галоўку М.

Грэбеня М.

Говард Ф.

Грыцук В.

Грынкевіч К.

Грынкевіча С.

Гутырчыка С.

Даніловіча Б.

Дубаневіч В.

Занковіча А.

Запрудніка Я.

Завістовіча Р.

Кабяку А.

Кавыля М.

Кажана А.

Кажана В.

Каленіка М.

Калошу К.

Каваленку В. і Я.

Карніловіча С.

Каханоўскую І.

Кананчук Т.

Кананчук Г.

Калядку М.

Кіпеляў В. і З.

Касьцюкевіча Ю.

Крыгманаў Л. і М.

Кулеша П.

Мельянівіча С.

Латушкіна М.

Лагуш М. і Я.

Літаровіча Л.

Лукашэвіч В.

Лукьянчыка А.

Мартынава С.

Махнача М.

Мароз Г.

Маталыцкага К. і А.

Махахея С.

Мерлякоў Г. і К.

Міцкевіча А.

Моніда А.

Набагеза Ул.

Найдзюкоў Ю. і Ч.

Наумчыка С.

Нядзьвецкага П.

Орсу—Рамана А

Палюховіча М.

Пелесу Ул.

Пануцевіч І.

Ракуця Ул

Рамукоў В. і В.

Раковіча Я

Радзюкоў Г. і В.

Сажыча Я.

Санковіча А.

Северанюк Л.

Седнёвых В. і М.

Сергеевіча В.

Сеньку М.

Смаршчка М.

Страпкоў Н. і М.

Стрэчаней В. і А

Станкевіча Ю.

Станкевіча В.

Сурвіллу І.

Тулейку М.

Тумаша В.

Урбана П.

Філістовіча А.

Ханенкаў Л. і Я.

Хвастова М.

Цярпіцкага В.

Целеша А.

Цупрык І.

Шымчыка Я. і З.

Шукелайца А.

Шчорса М.

Шчэцьку В.

Шышку А.

Юхнаўца Я.

Яканюка Ул.

Яраховічаў В. і А.

Яцэвіч В.

Ягаўдзік В.

Часопіс «Полацак» сардэчна вітае ўсіх сваіх аўтараў з Калядамі і новым годам і прысьвячае ім навагоднюю паэму.

Паэма пра нашых супрацоўнікаў

Самсон Самасуй

Неяк гартаючы выданьне,
Што выходзіць у Кліўлендзе,
«Полацкам» яно завеца),
Налічыў я ў тым выданьні
Супрацоўнікаў нямала,
Аўтараў вядомых, і славутых.
Побач іх—нямала новых,
Што ўсе разам яны ўзынлі
«Полацак» наш на вышыні,
Да якіх яшчэ далёка
Менскім нашым пабрацімам.
Вось чытайце толькі ўважна.
Паспрабую іх паставіць.
Каб лягчэй было, у рыфму:
Быкаў, Барадулін, Белямук,
Андрэй Карпук, Янка Салавянюк.
Тут і Ялугін знаны, і Гучок,
Ціхановіч, Штыхаў, Смаршчок,
Сажыч, Яўхімовіч, Шніп,
Да яго Каладзінскі прыліп,
Анатоль Грыцкевіч і Юхो,
Рыба не малая—оха, хо!
Вадзім Круталевіч, Белы Анатоль—
Прамінцуць іх, братка, не дазволь.
Якавенка тут і Карніловіч,
Вуха чуткае іх ловіць,
Што дзе дзеіцца і як.
Тут-же і Кастусь Мерляк
З сваёй кнігаю, каторая
Асьвятляе эміграцыі гісторыю.

Мне скажуць: доўга Ты пяро сваё ганяў
Ды ўсіх у рыфму ты няўняў.
Не, не, яны тут не забыты,
Яны ня менш за іншых знакаміты.
Ня мусіць мучыць іх сумлеў—
Іх толькі ў рыфму ўцінуць я не ўмеў.

Імёны наших шаноўных аўтараў, якія Самсон Самасуй не сумеў «зарыфмаваць» у новагодній паэме, рэдакцыя часопіса «Полацак» зъмяшчае ніжэй. Як і «зарыфмаваных аўтараў» мы шчыра вітаем са сьвятамі:

Алеся Адамовіча, Кастуся Акулу, Алеся Анціленку,
 Ігара Бараноўскага, Міхася і Уладзіміра Басалыгаў, Марата Баскіна,
 Людвіку Бялёніс,
 Радзіма Гарэцкага, Сямёна Геруса, Генадзія Грaka, Адольфа Гугеля,
 Вольгу Дадзіёмаву, Барыса Данілюка, Валянтыну Дашинкевіч, Ядзьвігу Дзьвінскую,
 Людмілу Дучыц,
 Уладзіміра Жука,
 Расьцілава Завістовіча, Сяргея Законьнікава, Анатоля Зэкава,
 Вольгу Іпатаву,
 Анатоля Казловіча, Юрыя Калядэнку, Міхася Карпuka, Валерыя Касмылёва, Ларысу
 Касцюковец, Арлена Кашкурэвіча, Уладзіміра Конана, Вольгу Крутаніч, Хведара
 Крываноса, Леаніда Крыгмана,
 Антаніну Лапіцкую, Лявона Ліпеня, Васіля Ліцьвінку, Уладзіміра Ліхачова, Яўгена
 Лецку, Алега Лойку, Леаніда Лыча, Аляксандра Люцко,
 Валянтыну Мароз, Паўла Марціновіча, Ірыну Масько, Аляксея Мельнікава, Аляк-
 сандра Мікалайчанку, Льва Мірачыцкага, Уладзіміра Міхнюка, Анатоля Мясынікова,
 Юзэфу і Часлава Найдзюкоў, Людмілу Налівайку, Віктара Новіка, Ванкарэма
 Нікіфаровіча, Пётра Нядзьецкага,
 Ірэну Пануцэвіч, Сяргука Плыткевіча, Якава Паўлава, Васіля Пуцко,
 Міколу Рыхага, Тацьцяну Рудаву,
 Анатоля Сабалеўскага, Валерыя Санько, Паўла Семчанку, Юрыя Смірнова, Галіну
 Смоляк, Уладзіміра Содаля, Васіля Супруна, Васіля Супруна, Юрася Сцяпанава
 Сяргея Тарасава, Вітаўта Тумаша, Юрыя Тышкевіча,
 а.Міхала Уляхіна,
 Юрася Хілько,
 Анатоля Цітава,
 Антона Шукелайца, Міколу Шыбкевіча, Лявона Шымана,
 Зыміцера Яўтуховіча.

Рэдкалегія і чытачы часопіса «Полацак» зычаць Вам усім творчых
 посьпехаў і чакаюць новых сустрэчаў у 1993 годзе на старонках часопіса!

Віншую рэдкалегію часопіса «Полацак» з Новым годам і Калядамі! Зычу Вам усякае памыснасьці ў новым 1993 годзе, а «Полацку»—новых цікавых здабыткаў у справе Адраджэння Бацькаўшчыны, выхаваньня нацыянальной съяздомасьці ў беларусаў! Хай Ваш «Полацак», такі мілы сэрцу кожнага беларуса (дзе-б ён ні жыў), жыве й набірае моц!

Жыве Беларусь!
Святлана Сачанка

Віншуем з Новым 1993 годам! Жадаем посьпехаў, усяго самага найлепшага!
Вельмі Вам дзякуем за «Полацак».

Алена Сівакова, Нацыянальная бібліятэка Беларусі.

Культурна-асьветніцкі цэнтр «Полацак» вітае з Каляднымі сьвятамі і Новым годам ўсіх сваіх сяброў, прыхільнікаў і працаўнікоў на беларускай ніве! Зычым усім здароўя, шчасльця, посьпехаў!

Кліўлендзкі аддзел БАЗА жадае сваім сябрам, прыхільнікам і чытачам часопіса «Полацак» вясёлых Калядаў шчасльвага Новага году!

Кліўлендзкі Аддзел Беларуска-Амэрыканскага Жаночага Згуртаваньня шчыра вітае кожную беларускую сямейку з Новым годам і Калядамі! Няхай радасьць і шчасльце будзе ў кожнай хате!

Кліўлендзкі аддзел Беларуска-Амэрыканскіх вэтэранаў віншуе з Калядамі і Новым годам! Зычым ўсім шчасльця, здароўя і памыснасьці!

наша гісторыя

Тапаграфія знаходак манэт і аздобаў

Віцебская вобл.

Міхась Белямук

Глыбоцкі р-н

У 1962 г. знайшлі скарб, але мейсца знаходкі нявыяўленае, акалічнасці знаходкі скарбу нявысьветленыя, колькасць манэт няведамая. Ведама, што скарб знайдзены ў быльм Пліскім р-не і дэльце манэты з гэтага скарбу пераходзіваліся ў Віцебскім гісторыка-краязнаўчым музэем.

Абасыдаў Іфрыкія (Кайран) Туніс 793-4 ар-Рашід

Абасыдаў Фарыкіс (Шыраз) Іран 834 ал-Мутасім

Рабцэвіч і Стуканаў б.35, №6, Побаль² б.152, №280

Докшыцкі р-н

У 1935-1936 гг. пры няведамых акалічнасцях у вярхоўі рэчкі Беразіны была знайдзена рамская медзяная манета сярэдзіны II ст. Гэта ёсьць фоліс, месца чаканкі няведамае. У гэтым часе ў Рыме быў імпраптаратам Антонін Пій (138-161), значыць фоліс чаканены Антонінам Піям.

У Крапоткіна паказаны Бягомльскі р-н, у Побалаі адзін раз пададзена, што знайдзена ў Докшыцкім р-не, другі раз — Барысаўскім р-не, Менскай воб.

Побаль² б.152, № 279, б. 351, №47. Побаль³ б.70, №1,

Крапоткін² б.97, № 1383 Рабцэвіч б. 192. № 28

Драздова, Аршансki р-н

У 1971 г. З.Сяргеева раскапала курганы каля рэчкі Адроў. У адным кургане знайшла 2 сярэбраныя пласцінкі, арнамэнтаваныя пярсыцэнкі, 38 шклозалочаныя пацеркі. У другім кургане быў знайдзены зъ сярэбранага дроту пярсыцэнак і шклозалочаная пацерка. Знайдзенія рэчы з XI ст.

Сяргеева³ б.405, Сяргеева⁴ б.50-51, Яніцкая... б.136, №24

Друцк, Талачынскі р-н.

Сыстэматычныя раскопкі ў Друцку праводзіліся Л.Аляксееvым 1956—1962 гг. і былі ўзноўлены ў 1965-1967 гг. Дзякуючы раскопкам былі знайдзеныя рэчы.

Пацеркі залатыя, філігранавыя 2 штукі, булаўка сярэбраная з пазалочанай галоўкай. Бранзалет-наруч, сярэбраны са сканью далікатнага выканання. Два сярэбраных бранзалетаў зъ вітага дроту. Тры сярэбраныя пярсыцэнкі, два съпляцэнья з дроту, а адзін з шчытком, на якім княжы знак. Сярэбраныя бляшки, якія насыпаліся на вонратку і сярэбраныя накладкі, пласцінкі ад дарагога калчана. Зылітак сярэбраны, які грыўнай называўся, вага ягоная 98,4 грамаў. Цікавай знаходкай ёсьць 2 місачкі дыяметрам 60-70 мм і 4 маленкія гіркі, на адной, найменшай, выбіта 6 кропак. Місачкі да вагі, на якіх важылі манэты або мэталы, якія выкарыстоўвалі ювеліры для сваіх вырабаў. Знайдзеныя Працяг. Пачатак на №8(18)—9(19)

рэчы паходзяць з XI-XIII стст.

Алексеев⁴... 156, 161, 163, Аляксееў⁵.. 17-21, Штыхаў....б.115, 126.

Друя, Браслаўскі р-н.

Перад 1940 г. у горадзе знайшлі на беразе рэчкі Друйкі рымскую манэту Даміцыяна (81-96 гг.) але горад-манетніца не расчытаны.

Побаль².. б.126, № 34

Дрысьвяты, Браслаўскі р-н.

У 1970 г. і 1976 гг. М.Ткачоў каля возера Дрысьвяты, на замчышчы з XI ст. праводзіў раскопы і знайшоў шклозалочаныя пацеркі.

АНГБел. б.77, ЗПГКБ Віц. б. 146-147, №487.

Засыценкі, Аршанскі р-н.

У 1901 г. каля в. Засыценкі, якая 10 км ад Копыся, знайшлі скарб арабскіх діргемаў, але далейшы лёс скарбу не вядомы.

Штыхов²..б.63, №463

Закур'е, Чашніцкі р-н

У 1888 г. Е. Раманаў раскапаў курган з жаночым пахаваньнем і знайшоў сярэбраныя пярсыцёнак, 2 завушнічкі і 5 пацеркаў з XI—XII стст.

Романов..б.148, Алексеев... б.291, зн.105, ЗПГКБ Віц. б.447. №2544

Захарнічы, Палацкі р-н

У 1969 г. Г.Штыхаў раскапаў 5 курганоў каля вёскі, знайшоў у адным кургане з жаночым пахаваньнем 3 сярэбранныя пярсыцёнкі з XI ст.

Штыхаў⁶. б. 243. ЗПГКБ Віц. б.369, № 1965.

Зашчырина, Верхнядзізвінскі р-н.

У 1976 г. З.Сяргеева праводзіла раскопкі курганоў. У кургане №4 знайшла 2 шклозалочаныя пацеркі вялікага памеру зь ярка залатой фольгай у сярэдзіне, яны з X-XI стст.

Сяргеева⁵. б.61-82

Казянкі. Палацкі р-н

24 красавіка 1973 г. вучні 4 клясу полацкай сярэдняй школы Саша Дрозд зь Міхасём Бараном вырашылі пайсьці на рыбалку. Узялі яны вуды і пайшлі на ўзараны калгасны палетак называецца чарвякоў. Прыблізна 300 метраў ад берагу ракі Дзівіны Саша на ўзараным полі зауважыў бліскучы кружочак. Ён паклікаў сябру Міхася і паказаў знайдку. Калі хлапцы ўважліва прыгледзіліся да ўзаранае ральлі пабачылі, што бліскучых кружочакаў ёсьць болей і, паклаўшы вуды, началі рукамі разграбаць зямлю. Сабраўшы адпаведную колькасць кружочакаў пабеглі ў Палацак, каб паказаць супрацоўнікам Палацкага музея М.Аляксееву й А.Хлябцэвічу сваю знаходку, бо ім здалося, што гэта

манэты. Супрацоўнікі музэя пацьвердзілі, што гэта ёсьць манэты, арабскія діргемы і пабеглі на казанкоўскую калгаснае поле.

Прыблізна 20 цм ад паверхні ральль паказаліся слупкі діргемаў, яны былі агорнутыя ў бяросту. Сабралі 5580 цэлых і 2008 абрэзаных або абломаных діргемаў, але вестка аб знойдзенні манэтнага скарбу маланкай даляцела да людзей, якія прыбелі гэты зъбіралі манэты на ўзараным полі, колкі яны называлі невядома. Прыйшчэнне, што некалькі соткі.

Усё-ж Казянкоўскі скарб, які перахоўваецца ў Полацкім краязнаўчым музэі мае 7588 діргемаў і важыць 20 кг, зьяўляеца адным з найбольшых скарбаў Усходняе Эўропы. Шкада, што толькі 93 манэты В.Рабцэвіч агледзеў і даў апісанье.

Абасыдаў 4 діргемы чаканены ў Бадаа—Туніс, **Васіт**—Ірак, **Нісабур**—Іран, каліфамі: ал-Мутамід (870–892), ал-Мутадыд (892–909)

Тагірыдаў 1 діргем з Самарканду—Узбекістан, **Мухамад ібн Тагіра** (862—872)

Саманідаў 77 діргемы з Андарабы, **Нісабуру**—Іран, **Балх**—Афганістан, **Самарканду** і аш-Шаш — Узбекістан, каліфамі: **Ізмаіл ібн Ахмад** (892—907), **Ахамад ібн Ізмаіл** (907–913), **Наср ібн Ахмад** (913–942)

Сафарыдаў 1 діргем з **Фарыс** (Шыраз) —Іран, **Амр ібн ал-Лайт** (878–902)

Булгараў на Волзе 2 діргемы, **эміра Мікал ібн Джраф** 923—948 (?).

Імітация абасыдзкім діргемам 3 манэты

Імітация саманідзкім діргемам 2 манэты

Рабцэвіч і Стуканаў... 6.33-34, **Рабцевіч** ³...6.380, **Штыхаў**⁷ ... 6.81-82

Кастрыца, Лепельскі р-н.

У 1965 г. Г.Штыхаў раскапаў 2 кураганы з XI ст. і знайшоў 4 шклозалочаныя і 1 шкло-сярэбраную пацерку, сярэбранае скронёвае кальцо, сярэбраны або білонавы пярсцьёнак.

Штыхаў⁶... 245-246, Яніцкая... 6.137, №28

Кісель, Талачынскі р-н.

У 1885 г. М.Турбін каля рэчкі Адроў праводзіў раскопкі гарадзішча і курганаага могільніка. Ён знайшоў 20 шклозалочаных і 5 шклосярэбраных пацеркі.

Яніцкая... 6.131, №8

Краснае, Дзісненскі ўезд.

У 1896 г. падчас капаныня канавы выкапалі скарб, важыў каля 780 грамаў, меў ён 66 цэлых діргемаў і мноства абломкаў. Скарб адаслалі ў Археалагічную камісію і В.Тызенгаўзэн даў кароткае апісанье манэтаў.

Абасыдаў 7 діргемаў з 899—939 гг. ад ал-Мутадыда да ар-Радзі, чаканены: Багдад, Басра, **Васіт**—Ірак.

Бувайгідаў 17 діргемаў з 949—979 гг. ад **Імад** ад **Даўля** да **Адыд** ад **Даўля**, чаканеныя: **Астрабад**, ал-Ахваз, **Джанаба**, **Джорджан**, **Дінавар**, **Ісбаган**, **Шыраз** —Іран, **Басра**, ал-Куфа —Ірак.

Зіярыдаў 8 діргемаў з 9676—977г. **Бісутун** ібн **Вамшэгір**

чаканеня: Амул, Джорджан, Сарыя —Іран.

Саларыдаў 1 діргем з 975-6 ал-Марзабан ібн Ізмайл (?) чаканены ў Ардабіл—Азэрбайджан
Саманідаў 64 діргемы з 916 —986 гг. ад Наср ібн Ахмада да Нуҳ ібн Мансура,
 чаканеня: Андараба, Нісабур, Рашт—Іран;

Балх —Афганістан; **Бухара, Самарканд, аш-Шаш**—Узбекістан.
Гамданідаў 3 діргемы з 945—967 гг. Насір ад Дауля і Сейф ад Дауля.

Браты чаканілі діргемы супольна. Манетніца не расчытана.

Імітацыя саманідзкім діргемам — 2 манэты.

В.Тызенгаўзэн расчытала толькі цэлыя діргемы, але некаторыя абломкі дзеля гэтага атрымалася 102 діргемы. Найстарэйшай манэтай ёсьць діргем абасыздзкі ал-Мутадыда з 899 г., наймаладзејшай манэтай саманідзкі діргем Нуҳ ібн Мансура, адсюль прыпушчэнне, што скраб быў закапаны каля 990 г.

Марков.. б.136, №1

Крыніцы—Навінкі, Талачынскі р-н.

У 1972 г. З.Сяргеева раскапала 12 курганных насыпаў і знайшла шклозалочаныя пацеркі, але колькасцьць не падаеца.

Сяргеева⁶... б.368.

Курина, Віцебскі р-н

У 1872 г. М.Кусьцінскі раскапаў 2 кургана, знайшоў сярэбранны пярсыцёнак з чатырох-граненага дроту і 11 шклозалочаных пацерак.

Алексеев... б.282, зн. 43.

Латыгоўка. Талачынскі р-н.

У 1973 г. З.Сяргеева раскапала курган і знайшла бронзавую бляху зъ сълядамі пазалоты і кавалачкамі эмалі.

Сяргеева⁷... б.381.

Лепель

У 1883 г. М.Кусьцінскі раскапаў 3 кургана і знайшоў 2 шклозалочаныя пацеркі.

Алексеев... б.292, зн. 113.

Лісна, Верхнядзвінскі р-н.

У 1976 г. З.Сяргеева раскапала 6 курганоў, паводле знайдзеных рэчаў, курганы з Х-II стст. Яна ў кургане з жаночым пахаваньнем знайшла шклозалочаныя пацеркі і кавалкі шаўковай тканіны гафтаванай залатымі ніцямі. М.Фехнер кажа, што шаўковую тканіну выраблялі ў імпэртарскіх майстэрнях Канстантынопалія і прадавалі толькі «верхушке феодальнага общества». Выглядае, што ў кургане каля вёскі Лісна была пахаваная выдатная княжага пахождання палачанка.

Сяргеева⁸.. б. 425, Яніцкая... б.137, №33, Фехнер... б.137

Лука. Сеньненскір-н.

У 1893 г. Е.Раманаў праводзіў раскопкі курганоў каля Багданаўскага возера, якое каля вёскі Лука і на ўсходнім беразе возера курганны могільнік. У адным з курганоў знайшоў арабскі дірґем з X ст.

Романов² 666

Лукомля, Чашніцкі Р-Н.

У 1888 р. Е.Раманаў праводзіў раскопкі курганоў. У адным з курганоў знайшоў наканечнік дзіды, утулка была абвітая тонкім сярэбраным дротам. Інвентар кургана з XI ст.

Романов³... 6.29.

Лукомля. Чашніцкі р-н.

У 1966 г. вучні сярэдняе школы прыкладкова знайшлі ў разараным кургане шкілет мужчыны, каля якога ляжаў наканечнік дзіды, утулка была інкрустраваная серабром.

Штыхов... б.131-312.

Лукомля, Чашніцкі р-н.

У 1966 — 1969 і 1971 рр. Г.Штыкау праводзіў раскопы гарадзішча і курганныга могільніка. У пластах з I — XІІІ стст. былі знойдзены 2 рымскага паходжання бронзавыя падвескі, арнамантаваныя эмальлю. У пластах X — XII стст. Штыкау знойшоў діргем **Саманіда** Наср ібн Ахмада з 914 — 943 рр. і ангельскі пены Этльтэда II з 978 — 1016 рр. Таксама былі знойдзены 2 шклосярбранныя пацеркі, 3 шклоzалочанныя пацеркі і пацерка з лататая ажурная.

Штыхов... б.43-45. 50,131, Штыхов ⁸.... б.348-349. Штыхов ⁹... б. 320, 322, 326, 327.
Штыхов ¹⁰... б.402-403. Яніцкая... б.137, № 34

Лучоса, Віцебскі р-н.

У сярэдзіне мінулага стагодзьдзя знайшлі скарб арабскіх діргемаў. З гэтага скрабу Г.Ганзен атрымаў 2 манэты.

Абадсыдау Самарканд Узбекистан 862-3 ал-Мустаін
Арабскі дірғем не расчытан 718-815
Марков, б.2 №8

Людзінічы. Дубровенскі р-н.

Перад 1914 г. знайшлі пэрысьдзкую манэту Сасаніда ў Хосроя II (590-628).
Отчет... б.13-15 Поболь 2^а... б. 155 № 326.

Малыя Дольцы. Ушацкі р-н

У 1970 г. Падачас палявых работ знайшлі арабскую манэту, якую пераслалі ў Беларускі дзяржаўны юніверсітэт, дзе яна пераходзіла.

Абасыдау Багдад Иран 772-3 ал-Мансур
Штыхор²... б.85. №754. Рабиэвич і Стуканаў... б.35. №12. Поболь²... б.191. № 653.

Маскавічы, Браслаўскі р-н

У 1976—1978 і 1980—1981 гг. Л.Дучыц праводзіла раскопы гарадзішча каля возера Дзэрба. Яна пазнаходзіла рэчы з XI—XII стст. З крыжы-складні, адзін зь іх бронзавы аздоблены сінія і чорная выэмчатамі эмальлямі і пазалотай. Шпора інкрустраваная серабром, і пазалочаная пацерка.

Дучыц... 413, Дучыц²... 6.85. ЗПГКБ Віц. б.152, Дучыц³... 6.244. 245.

Мацюшына Сьцяна. Лепельскі р-н.

Прыблізна 1873—1875 гг. М.Кусьцінскі раскапаў курган з жаночым пахаваньнем і знайшоў 4 сярэбраныя скроневыя кальцы, 4 сярэбраныя філігранныя пацеркі і некалькі шклоzaloчаных пацеркай.

Алекеев.. б.293, зн. 123.

Мёрскі р-н.

У 1965 г. быў ў знайдзены манэты скарб, з гэтага скарбу толькі адна манэта трапіла ў прыватную калекцыю І. Цэнцыпера ў Віцебск, гэта діргем.

Саманідаў. Наср ібн Ахмаада (864-892) месца чаканкі не расчытана.
Рабцэвіч і Стуканаў.. б.35. №8.

Мількавічы. Бешанковіцкі р-н.

У 1929 г. С. Дубінскі пісаў, што праводзіліся раскопкі курганоў, бо тут быў знайдзен скарб сярэбраных нашынікаў (грыўнаў), але колькасці нашынікаў і іх лёс не падае. Дубінскі.. б.511,

Навінка. Талачынскі р-н.

У 1972 г. З.Сяргеева раскапала 12 курганоў, у трох курганах з жаночым і дзіцячым пахаваньнямі. Знайшла 3 шклоzaloчаныя бочкападобныя пацеркі, яны ёсьць большыя ад тых шклоzaloчаных, якія маюць форму цыліндричною. Такога самога памеру ёсьць шклоzaroбранныя пацеркі. Колькасць шклоzaloчаных цыліндричноных і шклоzaroбранных З.Сяргеева не пералічае, але кажа, што паміж пацеркамі шклоzaloчанымі і шклоzaroбраннымі знайшла 6 ракавінак каўры і падвеску бронзавую з съядамі жоўтай эмалі. Рэчы датующа X—XI стст.

А.Мітрафанаў у Зборы помнікаў № 22336 раскопкі курганоў З.Сяргеевай адносіць да 1973 г. З.Сяргеева, друкуючы артыкул у КСИА піша: «В 1972 г... раскопана 12 курганов».

Сяргеева⁹... б.85, 687-89, ЗПГКБ, Віц. б.417, №2335, 2336.

Несіна. Лепельскі р-н.

У 1873 г. М.Кусьцінскі раскапаў курган, у якім знайшоў пярсыцёнак сярэбраны (?) і шклоzaloчаную пацерку.

Алексеев.. б.294. зн. 127.

Новы Пагост. Мёрскі р-н.

Перад 1893 г. селянін Шамуро раскапаў курган, у якім знайшоў дыядэму, але ўлады

адабралі яе ад Шамуры і пераслалі знаходку ў Эрмітаж. Дыядэма была залатой, мела пласціністы абруз, да якога былі прывешаныя залатыя шарыкі.

Покровскій... б.12.

Опса. Браслаўскі р-н.

Каля 1891 г. Ф.Пакроўскі раскапаў 2 курганы, у адным знайшоў сярэбраную падвеску, у другім маленкія гіркі ад вагі рознай вялічыні.

Покровскій².... б.205. 210. Штыхов²... б.34, №53

Бібліографія

Алексеев Л.В. Алексеев², Алексеев³, Кропоткин Р.В., Кропоткин²

Марков А.

Побаль Л.Д., Побаль², Побаль³, Покровский Ф.В., Покровский²

Романов Е.Р. Рабцэвіч В.Н. Стуканоў А.А. Сергеева З.М.

Штыхов Г.В., Яніцкая М.М.

Гл. Палацак № 18, б.20.

Рабцэвіч В.Н² Сергеева З.М²

Штыхов Г.В.², Штыхов Г.В.³, Штыхай Г.В.⁴ Штыхов Г.В.⁵

Гл.Палацак № 19, б.18.

Алексеев Л.В.⁴, Полоцкая земля. М. 1966 г.

Аляксееў Л.В.⁵ Стараежыны Друцк. ПГКБ. №3, Mn.1973.

Дучыц Л.В. Исследования в Браславском и Миорским районах. АО за 1977, М.1978.

Дучыц Л.В.² Масцовіцае гарадзішча (XI—XIII стст.) «Весці» АН БССР, №4, Mn.1980.

Дучыц Л.В.³ Городище Московичи (к вопросу о порубежных пунктах Полоцкого княжества). зб. Труды Международного Конгресса археологов-славистов, т. 2. сек ІУ.К. 1988

Дубінскі С.А. Досьледы культуры жалезнага перыяду БССР у 1929 г.. Запіскі аддзелу гуманітарных навук АН БССР. Працы археалагічнай камісіі. Т.2. Mn 1930,

Романов Е.Р.² Общий очерк Витебской губерни. Витебск. 1989 г.

Романов Е.Р³ Старина доисторическая Северо-Западного края. Вильна. 1908 г.

Фехнер М.В. Изделия шэлковых мастерских Византии в Древней Руси. СА №3, М., 1977.

Рябцевич В.Н.³ Козянковский клад . АО за 1973 г. М. 1974

Сергеева З.М.³ Разведочные работы на территории друцкого волоки. АО за 1971, М.1972

Сергеева З.М⁴ Раскопки курганов на друцком волоке. КСИА № 139, М.1974,

Сергеева З.М⁵ Курганы у др. Защирино в Полоцком Подвінье. КСИА. №183, М. 1986

Сергеева З.М⁶ Обследование в Витебской области. АО за 1972, М.1973

Сергеева З.М⁷ Работы Витебского отряда. АО за 1973 г. М. 1974

Сергеева З.М⁸ Раскопки курганов на северо-западе Витебской обл. АО за 1975 г.М., 1976

Сергеева З.М⁹ Курганы деревни Новинки (Витебской обл.). КСИА, № 144, М.1975

Штыхай Г.В.⁶ Вывучэнне курганоў Палацкай зямлі (пач.X—пач. XIIIст.) зб.Беларускія стараежынасы. Mn.1972.

Штыхай Г.В.⁷. Ажываюць сівыя стагоддзі. Mn. 1982 (2 выд).

Штыхов Г.В.⁸. Обследование памятников Полоцкой земли. АО за 1968, М.1969.

Штыхай Г.В.⁹ Раскопкі ў 1966—1968 гг.зб.Древности Белоруссии. Mn.1969

Працяг у наступным нумары

Да пытаньня этнічнай прыналежнасьці

старожытных ліцуў іноў

Паўла Урабан

старожытных ліцуў іноў

Бяспречна, і пазней узьнікалі хваляваны і паўстаны, а напрыклад, вялікае паўстанье вільцаў-люцічаў у 983 г. на нейкую сотню гадоў прыпыніла нямецкую калянізацыю земляў палабскіх славянаў. Цяжкі ўдар гэтыя славяне былі атрымалі і ў 955 г. Тады паўстанье абадрыдаў і люцічаў успыхнула ў сувязі з вайной карала Атона I з мадзярамі-венграмі, войска якіх было разьбітае 10 жніўня 955 г. Пасля гэтай перамогі над ракой Лех кароль Атон I праз нейкі час рушыў з сваім войскам на поўнач. У tym паходзе ўздельнічаў таксама прыгадваний граф Гера, якога асабліва не-навідзелі славяне. Апалчэнне славянскіх плямёнаў узначальваў князь абадрыдаў Стойгнэў. Вялікая бітва, а, фактычна, разънія, адбылася 16 каstryчніка 955 г. пад ракой Рэнкіца. Тую бітву, у якой, між іншага, на баку нямецкага войска супраць славянаў змагаліся славяне руяны-русы, таксама па драбязна апісаў храніст манах Відукін.¹⁵⁰ Знайшоўшыся ў аблукжэнні, частка нямецкага войска з гэтымі руянамі зрабіла хітры манэўр, наладзіла ў начы прац раку троі масты, праз якія змагла пераправіцца галоўная рэшта гэтага нямецкага войска. Гэты манэўр славянскае апалчэнне, у асноўным пяхота, заўважыла з спазненнем і ў бой уступіла пасыпешліва і разрознена. Адсюль і атрымалася разънія, у якой загінуў таксама і князь Стойгнэў. Ня было літасьці і для тых славянскіх ваякаў, якія былі захоплены ў палон: ім тут-же адсеклі галовы.

Гэткім цяжкім быў той пэрыяд для палабска-паморскіх славянаў.¹⁵¹ Але вернемся да 40-х гадоў. Здаецца няма патрэбы

гаварыць пра тое, што прыгадванныя забойства князёў і пераход на нямецкі бок князя стадаранаў Тугаміра значна аслабілі здольнасць славянскіх палабска-паморскіх плямёнаў да супраціву, якія, дарэчы, варажнечылі яшчэ і між сабою. І пра гэта можа съведчыць той факт, што ў 949 г. у землях заходніх славянаў былі заснаваны ажно три каталіцкія біскупствы, а гэта з цэнтрамі ў Старгардзе, у Гавэльбэргу і Бранібору.

Такім чынам, ёсьць падставы меркаваць, што нейкай частка вільцаў-люцічаў, да якіх мог належаць і князь Рагвалод, была пакінута ў tym часе свае ранейшыя мяшчаны жыхарства і перасялілася на ўсход. Аднекуль-жа з Захаду, «зь ляхаў», прыблізна ў tym часе былі перасяліся на ўсход таксама вяцічы і радзімічы з сваімі князямі Вячкам і Радзімам. Дарэчы, гэткае перасяленне на ўсход было ахапіла ў tym часе ўкраінскіх валаўнянаў. Раней валаўняне жылі на востраве Воліне, дзе знаходзіўся калісьці вялікі і славуты горад Волін. Горад Валаўня быў таксама пабудаваны гэтымі валаўнянамі над ракой Буг. Таксама былі нейкія прычыны, што за часоў бізантыйскага імп'ератара Канстанціна Парфіяроднага адно з харвацкіх племяў, якое жыло на ўсходзе ад вярхоўя Віслы, перасялілася на Балканскі паўвостраў, у Захлумскі край. Магчыма, што да гэтага перасялення спрычынілася сутыкненне тых харватаў з перасяленцамі вільцамі-люцічамі і валаўнянамі.

Этнічная назва люцічы была патранімічнага паходжання. Яна была запазычаная

ад імя князя Люта або Лютаміра. Быў-ж а ў старой Польшчы часоу Баляслава Храбрага горад, які называўся Лютаміскам. Цяпер, гэта, як выглядае, гарадок Літамержыцы, што знаходзіцца над Эльбай на поўначы Чхаславакіі. Але назну для ўсходня-славянскага племя лензанінаў ці ленцанінаў Канстанцін Парфірародны мог падчэрпнуць з заходніх крыніцаў. Якраз у 945 г., а затым яшчэ ў 949 г. да нямецкага караля Атона I наведаліся два вялікія пасольствы гэтага бізантыйскага імпэратора. А ў 949 г. ў Канстантынопаль завітала таксама пасольства караля Атона I, да якога, між іншага, належаў у якасці перакладчыка Ліюдранд, пазнейшы Крэмонскі япіскап, які ў сваіх трактатах, прысьвеченых Бізантыйскай імпрыі й ейным дачыненням з Захадам, апісаў таксама няўдалы паход на Канстантынопаль у 941 г. кіеўскага вялікага князя Ігара.¹⁵²

Можна меркаваць, такім чынам, што ў выніку абмену гэтымі пасольствамі бізантыйскі імпэратор Канстанцін Парфірародны і мог даведацца пра лёс ваяўнічых вільцаў-люцічаў або пра іхны пагранічны горад. Лончын (Ленччин ?), што ляжаў над Лабай і які ў лацінскай транскрыпцыі называўся: *Lunkini i Lunzini*. Апрача яго, на тэрыторыі, дзе калісці жылі вільцы-люцічи, захаваліся яшчэ гарадкі з назвамі Лютцаў, Ляйцэн.

Калісці ня толькі паасобныя плямёны, але і плямёны, аўяднаныя ў межах адной дзяржавы, маглі называцца алагульняльна, зыходзячы з уласнага імя таго або іншага князя. Гэтак ўзынікла этнічная назва для палякаў «ляхі», якая пайшла ад імя легендарнага польскага князя Леха. Таксама ў сярэдзіне X стагодзьдзя палякаў называлі яшчэ «ліцікамі» або «ліцікавікамі». Гэтыя назвы для палякаў, якія адпавядалі імені

польскага князя Лесткі, занатавалі, напрыклад, Канстанцін Парфірародны і саксонскі храніст манах з Відукінда.

Аднак свае назвы плямёны маглі атрымліваць яшчэ ад назву ў рэка і гарадоў. Возьмем, для прыкладу, нашых палачанаў, якіх у старых летапісах залічалі да крывічоў і адрознівалі іх ад крывічоў як асобнае племя палачанаў. Радары, якія належалі да саюзу плямёнаў вільцаў-люцічаў, адноўкава маглі запазычыць сваю назну ад назвы гораду Радагошч. Жылі на Захадзе яшчэ славянскае племя любушанаў, але і ў іх галоўным культавым цэнтрам быў горад Любуш. Дык магчыма, гаворачы, пра ўсходня-славянскаса племя *лензанінаў-ленцанінаў*, бізантыйскі імпэратор меў на ўвазе якраз люцічаў, але іхную назну высноўваў ад па-чутай ім назвы пагранічнага гораду вільцаў-люцічаў, адноўкава маглі запазычыць сваю назну ад назвы гораду Радагошч. Жылі на Захадзе яшчэ славянскае племя любушанаў, але і ў іх галоўным культавым цэнтрам быў горад Любуш.

Дык, магчыма, гаворачы пра ўсходня-славянскае племя *лензанінаў-ленцанінаў* бізантыйскі імпэратор меў на ўвазе якраз люцічаў, але іхнюю назну высноўваў ад па-чутай ім назвы пагранічнага гораду вільцаў-люцічаў, які зваўся Ленчынам або Люнцинам. Дарэчы, у місцовасці гэтага гораду жыло невялікае племя лініянаў, што таксама належала да саюзу плямёнаў-люцічаў і называлася: *Linones, Lingones i Linegga*. У лацінскай транскрыпцыі краіна люцічаў і люцічи яшчэ называліся *Leuticia, Leuticil, Leuticlos, Luidcili, Luidizi*. Апрача культавага цэнтра Радагошча у вільцаў-люцічаў быў таксама горад Драгавіт, які ляжаў над ракай Пенай. У грамаце нямецкага караля Канрада III, што была датаваная 1150 г. і якой пацьвярджаліся ранейшыя прывілеі

для Гавэльбэрگской каталіцкай япархii, побач зь іншымі паселішчамі славянаў-радарай былі названыя Драгавічы і Людзіны. Паводле гэтага дакументу, паселішча Драгавічы знаходзілася на поўдненъ ад Гавэльбэрга, а Людзіны—гэта цяперашні гарадок Людзеніц. Сярод земляў гэтай Гавэльбэргской япархii былі названыя таксама землі: Liniega, Liezici і Niellietizi, Мяркуем, што пад «Ліцічамі» і «Няліцічамі» выпадае разумець зьмененыя формы назваў люцічай і нялюцічай.¹⁵³

Мы ўжо гаварылі, што ў місьцінах, дзе калісці жылі плямёны саюзу вільцаў-люцічай, захаваліся тапанімічныя назвы Крывіч і Крэва. Захаваліся тут яшчэ гэткія назвы гарадкоў: Баседаў, Любц, Любтэн, Міраў і Цяпераў. У дагаворнай грамаце Мекленбургскага князя Генрыха Барціна, што была датаваная 1222 г., згадваліся гэткія паселішчы, якія знаходзіліся, праўда, на тэрыторыі абадрыдаў: Brizén Lubimarl, Miresdorp i Wizendorp.¹⁵⁴ Няцяжка згадацца, што гэта былі Бярэсцьце, Вічен. Любаміры і Мір.

Цяпер перанясем прыгадваныя тут тапанімічныя назвы на тэрыторыю, скажам, Заходняй Беларусі. Два Радгошчы захаваліся ў Янаўскім і ў Наваградзкім раёнах. З Радагошчам супадаюць назвы Радзеж і Радашковы. Маецца два Драгічыны, назва якіх магла паходзіць ад племя дрыгавічы, але гэткую назуву яны маглі атрымаць таксама на ўзор гораду Драгавіт і паселішча Драгавічы. Рака Пена адміжоўвала чэрзьпенянаў ад радараў і даялчанаў, і Пінай называеца прыток Припяці. Не гаворачы ўжо пра назвы Крывіч і Крэва, для Баседаў ёсьць адпаведнікі: Бяседа, Бяседкі, Бяседнае, Бяседы, для Любца і Любтэна — Любча, Любатынь Любач, Любань, Любна, Любель Любейкі, Любашава, Любашкі, Любята, для Людзінаў — Людзьвінава, для Мірава—Мір,

для Цяцерава — Цяцераў, Цецироўка, Цецеравец, Цецировінцы, Цяцеры.

Прасочым таксама, якія спэцыфічныя съяды зь гледзішча тапаніміі дадаткова маглі пакінуць перасяленцы часткі вільцаў-люцічай. Вількамір, Ваўковічы, Ваўкалата, Валконікі, Вількі, Вількія, Вільча, Вільканцы, Вілкавішкі, Воўчыя, Ваўкаўскі, Люта, Лютая, Лютаўка, Люцін, Люцін, Люцец, Лютавен, Лютня, Лютыніца, Лютэйка, Летаўка. Можна далучыць сюды Людалішкі і Люцынішкі, што знаходзяцца каля Вільх і Трокай.

Перад тым, як у X ст. вільцаў пачалі называць яшчэ і люцічамі, у старых заходнезўрапейскіх аналях паўтаралася: «His motibus ita compositis, Sclevis, qui nostra consuetudine Wilzi, proprie vero, id est sua locutione, Welatali dicuntur, bellum inlatum est». "Sclevi, qui dicuntur Wilzi", "Carlus pugnavit contra Wilzis in Wenodonia", "Karolus rex cum exercitu Francorum perrexit ad Sclevos in Winclia, et conquisivit ipsam patriam cum ipso rege nomine Dragovit, et reversus est cum pace".

Мачыма, што найменьне вільцаў і краіны Вільцы было татэмнага паходжанья, паходзіла ад татэму ваўка. У стараславянскай мове воўк зваўся «влькъ», у старой мове ўсходніх славянаў і баўгараў — «вълкъ» і ў мове заходніх славянаў — «вілкъ» і велькъ».

У прыгадваных намі хроніках Тытмара Мерзебургскага, саксонскага манаха Відуکінда, Адама Брэменскага і Гельмольда з Бузава не было гаворкі ні пра Літву і ліцвіноў, ні пра люцічай, частка якіх пачала перасяліцца на ўсход. Аднак, гаворачы пра народы і плямёны, якія жылі на ўсход ад Балтыйскага мора, там дзе была Русь, Адам Брэменскі прыгадаў яшчэ гэткі народ "Ibi sunt etiam, qui dicuntur Alanii vel Alboni qui Lingua eorum Wizzi dicuntur, crudelissimi ambromes". Гэтых «Віцаў» перакладчыкі і даследчыкі звычайна атаясмліваюць зь фінскім племем весь. Але камэнтар Адама Брэменскага, які апрацаваў чарнавы рукапіс храніста,

гэтую мясьціну ўдакладніў гэткім чынам: "...Alani vel Alba, qui Lingua eorum Willzi diocuntur, crudelissimi ambrones".¹⁵⁵ Гэта значыць, тყы «албані-вільцы» былі ўсёдными, лютым народам.

У лацінскай мове рака Лаба (Эльба) называлася Альбай і пісалася Альбіс, Альба й Альбія, што значыла рака Белая. Асабліва ў старых дацкіх хроніках (напрыклад Саксона Граматыка), Альбій называлася таксама краіна, што ляжала на поўнач ад ракі Лабы. Адноўлкава было там «Венедыя» і «Славія», жыхары якіх часта называліся агульным найменнем трансальбіянцаў. Другая назва «Албані» — тых усходніх вільцаў Адама Брэмскага быццам падказвае меркаваныне, што яны маглі перасяліцца на ўсход вось з гэтай краіны Альбі.

Міх іншага, атаясамліваючы заходніх вільцаў з люцічамі, Адам Брэмскіх люцічаў называў: "Ultra Luricios, qui *alio nomine Wilzi dicuntur*", "Wilzi, a nobis dicuntur Lutici".¹⁵⁶ Найменыне «лётыцы» бліжэй супадае з назвамі ліцьвиноў і Літвы.

Можна яшчэ зьвярнуць увагу на сагу пра Тыдрэка Бернскага. У гэтай сазе, якая была запісаная ў Скандинавіі ў XIII ст., напляставалася шмат сюжэтаў і падзеяў розных эпохай. Дарэчы, у асобе галоўнага героя гэтай сагі заўажаецца далёкі гістарычны персанаж: кароль остготаў Тэодарыя, які на прыканцы У ст. заваяваў землі Італіі, стварыў там дзяржаву остготаў і сваю рэзыдэнцыю меў у Вероне. Памёр ён у 526 г. Тым ня менш, у сазе гэтай адлюстраваліся зусім рэальная гістарычныя факты. Напрыклад, у ёй была гаворка пра гарады Ноўгарад. Палац і Смаленск, пра «караля Русі» ўладзіміра, які ў сазе называўся яшчэ «каралём Ноўгараду». «Гуналанд» сагі і кароль «краіны гунаў» Атыла ўласбялі Венгрию, а не колішні гунскі

саюз плямёнаў. У старых заходніяўрапейскіх аналах мадзьяры—венгры якраз называліся гунамі. Дарэчы, паводле гэтай сагі, вось гэты кароль гунаў Атыла таксама паходзіў з Фрызіі, а каралём гунаў ён стаўся пасъля заваявання краіны гунаў.

(Працяг у наступным нумары)

Бібліографія

¹⁵⁰ Widukind *Res gestae Saxonicae*. In: Quellen (des Mittelalters). Bd.VIII, Darmstadt, 1971, pp. 160–165

¹⁵¹ Wolfgang Bruske, Opus cit. S.16–28. Henryk Lowmianski. *Początki Polski*, T. 5. Warszawa. 1973, s. 262–290.

¹⁵² Liudprandi *Opera*. In: Quellen (des Mittelalters). Bd.VIII, Darmstadt, 1971, pp. 460–463.

¹⁵³ Urkunden und erzählende Quellen zur deutschen Ostseidlung im Mittelalter. Bd.XXVIIa . Nr. 31, s. 140–147.

¹⁵⁴ Ibidem, Nr. 62, s. 256–259.

¹⁵⁵ Adami Bremensis *Gesta Hammaburgensis ecclesiae Pontificum*, pp. 458–459.

¹⁵⁶ Ibidem pp. 252, 354.

Кароткі нарыс гісторыі дзяржавы і права Беларусі

Утварэньне Вялікага княства Літоўскага

Язэп Юхно

Рост прадуктыўных сілаў, умацаванье феўдалых вытворчых адносін выклікалі павелічэнне грамадзкага падзелу працы, што, у сваю чаргу, садзейнічала разывіццю гандлю і ліквідацыі адасобленасці дробных дзяржаваў-княстваў, злыцьцё іх у больш буйныя дзяржавы. Асабліва гэты працэс узмацніўся ў Беларусі і Летуве ў другой палове XII ст. У Беларусі Летуве абыянінне падтрымлівалася і шырокім масамі сялян, асабліва ў першай палове XIII ст., калі з паўночнага заходу пачалася агрэсія катапліцкіх ордэнаў крыжаносцаў і мечаносцаў, а з паўднёвага ўсходу—татар. Гэта выклікала неабходнасць паскарэння працесу абыяніння беларускіх і летувіскіх княстваў у адзінou дзяржаву.¹

Насельніцтва беларускіх княстваў з старажытнейшых часоў знаходзілася ў пастаянных гандлёвых і палітычных зносінах паміж сабой, бо іх звязывала агульнасць гандлёвых шляхоў па Нёману, Дняпро, Вільну, Дзвініне і іншых рэках, агульнасць культуры і рэлігіі, паганская, а затым і хрысьціянская, сумесная ваенныя дзеяньні. У XI ст. пачаўся працэс далучэння некаторых летувіскіх зямель да беларускіх княстваў. На думку некаторых гісторыкаў, у XI—XII стст. літоўцамі або ліцьвінамі называліся славяне, якія жылі ў цэнтры Беларусі.² Цвярскі летапісец пісаў, што пры рассяяленні славяне сталі называцца рознымі імёнамі: адны называліся маравамі, другія чэмамі, харватамі...ляхамі. А ад тых ляхаў правзваліся адны палянамі, «друзии Лутици, а інши Літва»³. У летапісах

расказваецца таксама, што ў 1289 г. Уладзімірскі в.кн. Яраслаў Усеваладавіч хадзіў да Смаленска і, пераможы там літоўцоў, выгнаў са Смаленска «літоўскага» князя. А «літоўскім» князем у Смаленску быў у той час полацкі князь Святаслаў Мсьціславіч, які захапіў княжанье ў Смаленску пры падтрымцы Палачан.

З гэтых запісаў ясна відаць, што тэрмінам «Літва» называліся ў старжытнасці насельніцтва Полацкай, Менскай і іншых зямель. Вялікае княства Літоўскае, у склад якога ўваішлі беларускія і літоўскія княствы, пачало складацца ў канцы XII ст. На працягу XIII—XIV ст. да яго былі далучаны ўкраінскі і некаторыя рускія княствы. Сталіцай гэтай дзяржавы спачатку быў горад Наваградак, а з XIV ст.—Вільня. Межы дзяржавы ў XIV—XV стст. праходзілі: на поўначы з Лівоніяй, Пскоўскай і Наўгародскай землямі, на ўсходзе з Маскоўскім і Рязанскім княствамі, на паўднёвым усходзе з Залатой Ардой, на поўдні з Крымскім ханствам і выходзілі да Чорнага мора, на паўднёвым заходзе з малаудзкай дзяржавай, на заходзе з Польшчай і на паўночным заходзе з Ордэнам крыжаносцаў і даходзілі да Балтыйскага мора. Тэрыторыя ВЛК у той час складала 900 тыс. кв. км.

Дзяржаўны лад Вялікага княства Літоўскага характарызаваўся дзяленнем яго на дзіве часткі: цэнтральную (галоўную) і землі мяжуючыя («прыслухоўваючыя»). Спачатку адносіны паміж цэнтрам і мяжуючымі землямі будаваліся на асабістай залежнасці князёў асобных зямель ад вялі-

кага князя, г.зн.на аснове сувэрнітэту — васалітсу. У ХУ ст. буйныя васальныя княствы былі ператвораны ў ваяводствы або паветы, у якіх началі кіраваць намесынікі вялікага князя (ваяводы і старасты).

У склад цэнтральнай часткі (палітычнага ядра) уваходзілі землі: Ашмянская, Браслаўская, Берасьцейская, Віленская, Вілкамірская, Ваўкавыская, Горадзенская, Клецкая, Кобрынская, Капыльская, Лідская, Менская, Мсціслаўская, Нясвіжская, Наваградзкая, Пінская, Рэчыцкая, Слонімская, Слуцкая, Трокская, Тураўская й Упіцкая, якія ў гістарычных дакументах называліся агульнай назвай — Літвой.

Да зямель «прыслухоўаючых» адносіліся: Падляшша (з гарадам Драгічынам на Бузе, Бельскам і Мельнікам), Валынь. Падолье, Кіеўшчына, Чарнігава-Севершчына, Смаленшчына, Віцебшчына, Полаччына і Жамойдзь. Акрамя таго, у ХУст. да зямель мяжуючых адносіліся расейскія княствы ў вярхоўях рэк Акі і Дона (Навасільскае, Варатаўскае, Адоўскае, Мцэнскае і інш.)

Дамінуюча становішча ў дзяржаве займалі цэнтральныя землі, у якіх была сканцэнтравана асноўная маса вялікакняскіх і дзяржаўных маёнтаку, тут- жа знаходзіліся й асноўныя маёнткі буйных фэўдалаў. Гэтая тэрыторыя была параўнальная густа заселена, адсюль набіралася асноўная частка арміі, з насельніцтва гэтых зямель зъбіраліся асноўныя даходы ў дзяржаўную казну. Буйныя фэўдалы гэтых земель: Алеўкаўичы, Друцкія, Глебавічы, Гальшанская, Кішкі, Радзівілы, Сапегі і іншыя зямельнікі пануючае становішча ў дзяржаве, у іх руках знаходзіліся ўсе найважнейшыя органы дзяржаўнай улады і кіраваныя. У сувязі з тым, што асноўную частку галоўнага ядра дзяржавы складалі беларускія землі, беларуская мова была прызнана дзяржаўнай мовай на ўсёй

тэрыторыі дзяржавы.

Землі «прыслухоўаючых» не зытваліся ў адно з асноўным дзяржаўным ядром, захоўвалі сваю дзяржаўна-прававую адаболенасць і выступалі, як аўтаномныя суб'екты дзяржаўна-прававых адносін. У гэтых землях працягваў захоўвацца адаболены мясцовы апарат дзяржаўнага кіраваныя, з той толькі розніцай, што ўзначальваўся ён спачатку самастойнымі князімі, а затым вялікакняскімі намесынікамі, старастамі або ваяводамі. Разам з тым, гэтая землі не былі поўнасцю самастойнымі, іх насельніцтва знаходзілася пад уладаю цэнтральных органаў дзяржаўнага кіравання і абавязана было несыці пэўныя агульнадзяржаўныя павіннасці. Тому такі дзяржаўны лад ня можа разглядацца як фэудальная раздробленасць, пры якой кожная зямля выступае ва ўсіх дзяржаўна-прававых адносінах самастойна, але і не зъяўляеца дзяржавай з завершанай цэнтралізацыяй. Адміністрацыйна-тэрытарыяльнае дзяяленне дзяржавы ў XIII—XIV стагодзьдзях характарызовалася захаваннем старых межаў, якія былі паміж асобнымі княствамі да ўтварэння ВКЛ. Пры в.кн. Гедыміне (1316—1341)—гэтае дзяяленне дзяржавы не атрымала істотных зъяненняў. Пасля ўступлення на вялікакняскі пасад Альгерда (1345—1377) цэнтральная частка дзяржавы была падзелена на дзіве часткі, дзіве ваенна-адміністрацыйныя акругі, якія атрымалі затым назву ваяводстваў Віленскага і Трокскага. Такое дзяяленне было выкліканы тым, што неабходна было адбіваць напады: на заходзе Польшчы і крыжаносцаў, а на ўсходзе — татар. На адбіцы агрэсіі немцаў і палякаў накіроўваліся ў першую чаргу сілы Трокскага ваяводства, а супраць татар Віленскага. Толькі за час з 1345 па 1382 гады крыжаносцы ўчынілі 96 набегаў

у Беларусь і Летуву.

Захаваныне старога адміністрацыйна-тэрытарыяльнага падзелу і мясцовыем органаў кіраваныня было зручна як мясцовым фэўдалам, якія захавалі ў сваіх руках кіраваныне на месцах, так і цэнтральнаму ўраду, што абавіраўся на мясцовых фэўдалаў. Князі асобных княстваў, што ўвайшлі ў склад Вялікага княства Літоўскага, працягвалі называцца гаспадарамі або братамі вялікага князя. Напрыклад, князі Васіль Палацкі і Фёдар Расыціслававіч Менскі, якія прыбылі ў Ноўгарад у якасці паслоў, называюцца братамі Гедыміна. У дагаворы 1388 г. зі Лівоніяй князі полацкі і віцебскі называюцца як і Гедымін — караліямі⁴.

Усё гэта съведчыць, што дзяржаўны лад ВКЛ напачатку характэрызаваўся назу́насцю шырокай аўтаноміі асобных замель-княстваў, якія ўвайшлі ў яго склад.

Грамадзкі лад

У Вялікім княстве Літоўскім у XIУ—ХУ стст. быў фэўдальны грамадзкі лад. Разам з тым, у гаспадарках буйных землеўладальнікаў працягвалася выкарыстоўвацца і праца рабоў(чэлядзі няволінай). Захоўваліся таксама і свабодныя сяляне—данінкі, асабліва ва ўсходніх раёнах Беларусі.

Асноўным занятыкам населеніцтва былі земляробства і хатнія жывёлагадоўля. Паліваныне, рыбалоўства і пчаларства мелі дапаможныя характеристы. Працягвалі развівацца рамяство і гандаль, распры гарады. Найбольш буйнымі гарадамі ў той час былі: Вільня, Полацак, Берасцце, Віцебск, Смоленск, Наваградак, Слонім, Горадня, Менск, Слуцак, Мсьціслаўль. Гандлем і ліхварствам займаліся не толькі гараджане, але і съвецкія і духоўныя фэўдалы, манастыры.

Па сваёй сацыяльнай структуры грамадзтва падзялялася на два асноўныя клясы: фэўдальная залежных сялян і фэў-

далаў-землеўладальнікаў. Акрамя таго ў гарадах і сёлах працывала значанія колькасць людзей, якія лічыліся асабістама свабоднымі. Багатыя гараджане, асабліва гандлёва-рамесныя вярхі, што валодалі сродкамі вытворчасці або ажыццяўлялі буйны гандаль, мелі ўласныя зямельныя маёнткі і цесна змыкаліся з клясам фэўдалаў, іншыя жыхары гарадоў, якія працавалі ў купцоў або рамеснікаў, змыкаліся з фэўдальнай залежнімі людзьмі, а то із чэлядзьдзю нявольнай, асабліва парабкі і найміты.

Кляс фэўдалаў падраздзяляўся на дзіве асноўныя групы. Найбольш багатыя называліся князямі і панамі, а сярэднія і дробныя—баярамі. Баярамі называліся спачатку ўсе землеўладальнікі, абавязаныя несыці ваеннную службу. Таму да клясу баяр адносіліся не толькі фэўдалы, але і заможныя сяляне. У ХУ—ХVI ст. сярэднія і дробныя земляўладальнікі, якія выконвалі ваенную павіннасць, пачалі называцца шляхтай. У саслоўях шляхты былі ўключаны і шмат якія ваенна-служылыя сяляне.

У склад саслоўя шляхты ў Беларусі ўваходзілі ўсе фэўдалы і некаторая частка ваеннаслужылых сялян. Палітычныя, маёмысныя і асабістыя права шляхты атрымалі заканадаўчае замацаваныне ў агульназемскіх граматах і Статутах.

Кляс фэўдальна залежных людзей складаўся з асабістых свабодных сялян данінкаў і сялян падданых. Акрамя таго, да не-свабодных людзей адносілася чэлядзь нявольная, г.зн. халопы, якія засталіся яшчэ ад перыяду рабаўладаньня.

¹ Ігнатоўскі У. Кароткі нарый гісторыі Беларусі. Менск, 1925, с. 64-71.

² Ермаловіч М.И. Па слядах аднаго міфа. Мн., 1989, с.29-31.

³ ПСРЛ. т.ХУ. М., 1965, с.19.

⁴. Посланія Гедимина. Вільнюс, 1966, с. 194.
(Працяг у наступным нумары.)

ЗГУКІ БАШКАУЧЫНЫ

На хвалі беларускага Адраджэнья

Анатоль Сабалеўскі

Бальшынёй, прынамсі, многім цяпер ужо прызнаеца, што па беларускай зямлі кро-чыць Адраджэнъне. Хада яго не такая ўпэў-неная і шпарккая, як думалася і хацелася-б. На шляху ўзыніке шмат перашкод—як даўніх, так і новых. Перш-наперш, адраджэн-скому руху ваяўніча супраціўляеца ста-рая наменклятура, якая пакуль ўсё яшчэ ва ўладзе. Надзвычай кансерватыўная, вы-хаваная на праймпэрскіх ідэях «единой и неделимой страны», яна сёньняшнюю си-туацыю з сувэрэннасцю, самастойнасцю Рэспублікі Беларусь разглядае не інакш, як часовую, і чакае—не дачакаеца, калі вер-нуцца ранейшыя парадкі. У гэтым пляне да наменклятур даволі цесна прымыкае вельмі значная частка так званага «рускозыч-нога населенія»—найменш съядомая і слаба адукаваная праслойка грамадзтва, да таго-ж мнона адуманеная бальшавіцкай прапагандай. Інтарэсы гэтага тутэйшага насельніцтва, кіраваныя ўвогуле не на культуру, гісторыю, мову (яно і расейскай як сълед ня ведае, ды і не імкнецца ведаць), а, гаворачы фігуразльна, як мага на таў-сцейшую каўбасу.

Цяпер адраджэнскі рэй у Беларусі ў ас-ноўным вядзе інтэлігенцыя — далёка не ўся, бо і сярод яе ёсьць шмат шэрый масы, якая таксама найперш клапоціца пра ўлас-ны дабрабыт і цёплія ў жыцці месцы, спа-коінае існаваньне (калі ўсё гэта ў наш час ўвогуле можа быць). Рэй-жа вядуць на-цыянальна съядомая творцы, якія шчыра зялапочаны як сёньняшнім лёсам нацыя-нальнай дзяржавы і дзяржаўнасці, так і нашым мінулым — гісторыяй, увогуле на-цыянальнымі каранямі, мовай, літаратурай,

культурай, мастацтвам. Іх намаганыні даюць плён, але пакуль не такі вялікі, на які можна было-б разылічваць. На гэта ёсьць конкретныя абставіны і прычыны, сярод якіх хацелася-б вылучыць дзве, на сёнь-няшні дзень асабліва відавочныя.

Першая з іх. Наша адраджэнскі практэс паступова, але няўхільна ідзе ў глыбіню. У прыватнасці, ўсё больш вяртаеца народу яго гістарычнай памяць. З навуковых пазы-цыяў пераасэнсоўваюца мінулыя падзеі, даеца ім сапраўдная ацэнка. Адкрываюца новыя звесткі і факты, ліквідуюца прагалы на культурнай ніве. Да нас прыйшлі слав-вутыя імёны і іх творы, якія да нядаўнага часу шальмаваліся ці проста замоўчаліся, словам, выкросыліваліся із ужытку, із па-мяці. Усё гэта так, і ўсё гэта добра. Але, сам рух пакуль падзвычай слаба разгорт-ваеца ўшыркі, да крыўднага мала ахоплівае новых сяброву ў сваю арбіту. Акрамя вышэй згаданых перашкод, якія чыніць пракаму-ністычную наменклятуршчыкі і розныя групоўкі з «рускозычнага населенія».

Ёсьць і яшчэ адна сёньня, мабыць, са-мая сур'ёзная і небяспечная — да беларус-кага Адраджэнъня ўсё яшчэ даволі пасіўна, каб не сказаць абыякава, ставяще народныя нізы, бальшыня так званых простых людзей. Тут прыныайні і нашыя вельмі широкія, усеаб-дымныя талерантнасць і ментальнасць, а прасыцей і больш дакладна — да ўсяго цярпімасць. І празмерная сыціласць — ні ў якім разе «не вытыкацца». І генэтычныя страхи, які ў нашага народу ад стагодзьдзяў па зусім зразумелых акаличнасцях: колькі ў розныя часы пракацілася па Беларусі войнаў, колькі яе вытолпталі, нявечылі

чужыя і свае варожыя сілы, колькі прагліта крыві, вытрывала зьдзекаў, прыніжэння. А тут яшчэ хітрущыя палітыкі прыпалахваюць людзей: маўляў, гэтыя нацыяналістычныя экстэрэмісты прагнучь улады і вайны, і калі вы іх будзеце слухаць, то вайна авабязкова распачнеца. І ва ўсім зьнявераны народ не-не ды паверыць ў такія байкі і падумае: ну, спраўды, чаго яны там хочуць, пакуль вось ёсьць на хлеб, а калі часам і сёе-тое да хлеба, то і дзікаўаць Богу. Абы без вайны, абы было ціха. Калі беларускі народ, нарэшце, абудзіцца ад летаргічнага сну, зразумее, што і да чаго, то не страшны будуць цяпершанія посткамуністычныя чыноўнікі і ўсялякія да іх прыліпалы—яны, калі складаўць нейкую силу, то толькі зънешняга парадку. Але работа для адраджэнцаў у кірунку абуджэння людзей, усёй нацве неймаверна вялікая — на гэта спатрэбіца і час, і шмат ахвярных высілкаў.

Другая праблема. Сёньняшніе адраджэнныне культуры найбольш звязана з узнаўленнем забытых скарбаў далёкага і нядавнага мінулага. І найменш у пляніе стварэння новых набыткаў, якія-б годна ўпісаліся ў агульную карціну нацыянальнага Адраджэння. На гэта таксама ёсьць свае варункі і вытлумачэнні. Тут асноўная прычына бачыцца ў бядотным матэрыяльным стане, у якім апынулася літаратура, мастацтва, увогуле беларуская культура, калі на ўсё духодунае ступіў і няшчадна топча каваны бот варварска-дзікага рынку. Перад яго моцным націскам творцы аказаліся зусім беззабаронныя. Цяпер, як той казаў, не да песьняў, трэба думаць, клапаціцца, як выжыць, уратавацца ад навалы, тым больш, што дзяржаве, да ўсяго гэтага малы клопат. І тады дзеячы кінуліся ў той-жа дзікі вір на заробкі, многія прости

разгубіліся, панылі. Дзе ўжо гаварыць пра ўзыёт духу, шчаслівага азарэння, калі наўкола правіць баль так званая маскультура, распаляюча ніzkія пачуцьці, амаль ва ўсім верхавенству бярэ бездуху́насць. Гэта нашая сёньняшнія рэалія, зь якімі нельга не лічыцца ды і перспектывы, прынамсі, на бліжэйшую будучыню, далёка на сьветляя. А разам з tym трэба, ну проста жыць ёства неабходна, рушыць далей: бяручи з сабой у дарогу дасягненныя продкаў, мінульых пакаленняў, мы авабязаны ствараць новыя, свае ўласныя, якія ўзбагачалі-б і нас, і наших настаўнікаў, і спадкаемцаў. Тут, як гаворыцца, усё адзначана, альтэрнатывы няма, інакш у агульным віры можа захлынуцца і сама Адраджэнне.

Якраз зыходзячы з гэтых канкрэтных ситуаціяў і задач, і ладзіць свою работу рэдакція часопіса «Тэатральная Беларусь». Ён адзін з самых маладых у рэспубліцы, сарганізаўцца напрыканцы 1991 г., а выходзіць у сьвет з пачатку 1992 г. Узінікши менавіта на хвалі беларускага Адраджэння, ён волія Бога мусіць шырый, даводзіць да людзей яго ідзі. І прэзентуючы «Тэатральную Беларусь» на старонках часопіса «Полацак», дазволю сабе хоць у агульных абрысах даць пэўнае ўяленне чытачам пра зъмест і кірунак новага выдання.

Пачну з драматургіі, зь якой звычайна і адкрываеца часопіс. Трэба сказаць, што ёй у беларускай літаратуре амаль заўсёды не шанцевала: п'есам цяжка было прабіцца на сцэну і бадай, яшчэ цяжэй — у друк. Тоўстыя часопісы найчасцей друкуюць толькі вядомых аўтараў ды і то тады, калі драматычныя творы прайшлі апрабацыю ў тэатры, а для гэтага патрэбен час. І таму за цэлы год ў друку зьяўлялася адна-дзяньве п'есы, а здаралася, і зусім ніводнай.

Мы-ж друкуем п'есы ў кожным нумары, часам, асабліва меншыя па паперы, і па некалькі. Вяртаем — гэта, як ужо зазначалася, адпавядзе цяперашняму агульнаму кірунку адраджэнскага руху — да чытачоў і тэатраў забытыя творы ці тыя, якія раней не маглі быць апублікованыя па палітычных стасунках. Так, надрукавалі Францышка Аляхновіча, у прыватнасці, яго п'есу «Заручаны Паўлінкі». Вакол імя гэтага аўтара і канкрэтна данага твора было нагаворана многа няправды. Цяпер былы вязень сталінскага ГУЛАГа па спраўядлівасці павінен заняць у беларускай культуры пачэснае месца. Убачыла съвет драма рэпрэсіраванага Васіля Шашалевіча «Сімфонія гневу», якая распавядада, няхай, і не на айчынным матэрыяле, пра невязначочную силу таталітарызму і таму не магла быць апублікованая ні ў 30-я гады, калі была напісана, ні ў больш позні час. Чытак мае магчымасць пазнаёміцца з лірычнай камедыяй «Дробязі», са спадчыны дасьледчыка літаратуры, крытыка Міхася Яроша, якую ён пісаў у 50-70 гады, але пры жыцьці нікому яе не прапаноўваў. Апублікуем таксама малавядомыя драматычныя творы Леапольда Родзевіча, Канстанцыі Буйло й інш. аўтараў.

Але асноўны наш клопат—сучасная драматургія, стымуляцыя яе разьвіцця. Асаблівая ўвага, натуральна надаецца маладой літаратурнай зьмене. Так, у першым нумары «Тэатральнай Беларусі» зь п'есы «Ку-ку» дэбютаваў у друку чалавек трагічнага лёсу і шматабяцца чага таленту Мікола Арахоўскі. Услед за гэтым убачыў съвет драматычны твор «Звар'яцэлы Альберт...» — фантазія паводле «Шляхціца Завальні» Яна Баршчэўскага, напісаная маладым Сяргеем Кавалевым, да гэтага чытачам найбольш вядомым па яркіх крытычных арты-

кулах. У дзіцячай драматургіі, і таксама ўпершыню ў друку, удала выступілі Зінайды Дудзюк, Арнольд Дыбча, Ігар Сідарук. У аднаактавай драматургіі дэбютаваў вядомы празаік і пээт Яўген Міклашэўскі, надрукавана і п'еса знанага майстра, а на сёньняшні дзень і старэйшыны гэтага жанру, Алеся Махнага. Усё гэта публікацыі толькі аднаго году. Як бачым, зрухі — сяня толькі колькасныя — відавочныя.

1993 г. часопіс адкрывае вострай, на-дзённай драмай «Чужыя гроши» Уладзіміра Бурамеева, чия першая п'еса «Страсыці па Аўдзею» вось ужо працяглы час упрыгожвае рэпэртуар нашай асноўнай нацыянальнай сцэны — Беларускага акадэмічнага тэатру імя Янкі Купалы. У рэдакцыйным партфелі мающа трагікамедыя пра сучаснае жыцьцё «госыці», якую прапанаваў наш знакаміты празаік Іван Чыгрынаў, новы твор старэйшага аўтара Алеся Петрашкевіча пра глыбока драматычную падзеі трыццатых гадоў, звязаныя з Янкам Купалам, п'есы маладой пээткі Людмілы Рублеўскай і слыннага Максея Сяднёва, іншых вядомых і пакуль малавядомых, але здольных творцаў. Будзем друкуваць шматактавыя і аданаактавыя п'есы, разылічаныя як на прафэсійных тэатрах, так і на самадзейнія калектывы, адрасаваныя, як на дарослага гледача, так і на дзіцячу аудыторыю, для драматычнай і лялечнай сцэны. Мяркуем таксама зъмяшчашца распрацоўкі традыцыйных нацыянальных сцятаў і сучасных народных відовішчаў. Словам, задумаў шмат, і ўсе яны разрэзаныя.

Шырокое поле дзейнасці і на ўласна крэтычнай ніве. Мы разглядаем сцэнічнае мастацтва ў самым шырокім пляне, якое далёка не абмяжоўваецца сцэнамі тэатраў. Яно, вірліва—шматтайнае, выяўляеца, здавалася-б у самых нечаканых месцах і

абставінах, прытым ня толькі ў загадзя сплянаванай рэжысуры. (Прыгадаю ў гэтай сувязі шэкспіраўскія слова: «Съвет — тэатр, людзі акцёры»). Пра шырыню ахопу можна меркаваць хоць бы па загалоўках артыкулаў, якія друкаваліся ці будучыя апублікаўныя ў бліжэйшых нумарах: «Дзея пачынаеца на плошчы» (галоўным чынам пра жыццё плошчы Незалежнасці ў Менску, пра палітычныя падзеі, якія на ёй разгротваюцца), «Тэатр у парлямэнты» (з адпаведнымі дакументальными здымкамі), «Нацыянальная драма», «Інтэлігенцыя за кулісамі», «Калі мы станем тэатраламі», «Кірмаш і бараходка» й інш.

Адраджэнне тычынца ўсіх бакоў духоўнага, культурнага, матэрыйяльнага жыцця. У tym ліку і рэлігіі. Людзі, раней гвалтобуна ад яе адлучаныя, цяпер павяртаюца да веры, да Бога. Натуралны зварот да гэтай тэматыкі і нашага часопіса, tym больш, што ў сваіх рэлігійных абрадах нямала ўласна тэатральных элементаў. У першым-же нумары змешчаны артыкул вядомага вуніяцкага сыветара і беларускага культурнага дзеяча Яна Матусевіча, які так і называецца «Рэлігія і тэатр», дзе дарэчы, даеца і бағаславеніне на само выданье.

На старонках часопіса падрабязна асьвятлялася сывяткаванне Радаўніцы, а таксама шматлікі Хрэсны ход да зруйнаваных Храма і людzkіх могілаў, што адбыўся ў Баранавіцкім раёне пад час гэтай урачыстасці. Пра вярганыне да духоўнасці гаворыцца ў публіцыстычным артыкуле «Адраджэнне». На Беларусі, як вядома, сущнуюць розныя канфесіі, і часопіс мае намер асьвятляць кожную з іх, зразумела, пры ўмове, калі яны будуць далучаць веруючых да нашага роднага слова, спрыяць беларускім сасыці.

Усё больш адраджаюца і традыцыйныя народныя сьвяты. «Тэатральная Беларусь» ужо двойчы пісала пра надзвычай яркія, маляўнічыя відовішчы, наладжаныя ў гонар Купальля: на казачнай гары Радагошча паблізу легендарнага возера Свіцязь на Нясьвіжыне ў 1991 г. і на замчышчы старажытнага Турава ў 1992 г. Публікавала матэрыял пра імпрэзу з нагоды Каляды у Давыд-Гарадку. Маём намер і надалей пралагандаваць хрысьціянскія, паганскае сьвяты і іх рытуалы.

З шматлікай і вельмі стракатай карцінны сучаснага тэатральнага жыцця ў поле зроку перш-наперш трапляюць падзеі і творы, звязаныя з нацыянальнымі проблемамі і шырэй — з нашым Адраджэннем. Друкуюцца самыя разнастайныя па жанрах матэрыйялы — праблемныя і аглядавыя артыкулы, творчыя партрэты дзеячоў тэатру старэйшага і маладога пакалення. Зымішчаюцца рэцэнзіі на канкрэтныя творы, настакі, замалёўкі. Даеца хроніка падзеяў, інфармацыя пра новыя пастаноўкі, пра выступлены на тэатральныя тэмы іншых друкаваных органаў, прыводзяцца ссыпі творычых працаўнікоў сцэны, настакі, замалёўкі. Асьвятляеца як прафэсійнае, так і самадзейнае мастацтва ўсіх відаў — драматычнае, музычнае, балетнае. Заканамерна, што асаблівая ўвага надаецца нашым карыфеям, буйнейшым майстрам. Часопіс даволі шырока асьвятляе падзеі і сувязочныя імпрэзы, звязаныя зь юбілеямі Янкі Купалы, Уладзіслава Галубка, Максіма Гарэцкага, Ігната Буйніцкага. Апублікаваў артыкулы пра Ларису Александроўскую, Глеба Глебава, Аляксандру Клімаву ды іншых. Пляны рэдакцыі складаюцца такім чынам, каб за бліжэйшыя гады чытач пазнаёміцца з матэрыйяламі і найперш сувежымі, новымі — пра ўсіх дзеячоў, што зрабілі важкі ўклад у нашас маастацтва.

У канцы часопіса ёсьць пастаянная рурыка «Пасъля спектакля», пад якой друкуюцца гумарыстычныя творы, нечаканыя, дзіўныя здарэнны, розныя кур'ёзы. Ня так даўно, нарэшце, выйшаў у съvet знакаміты «фальклёрны» твор «Сказ пра Лысую гару» пад псеўданімам Ведзьмака Лысагорскага — сатырычна-парадайная пазма пра беларускіх пісьменынікаў, якая ў час яе зьяўлення ў сямідзесятых гады не магла быць апублікаваная, хадзіла па руках чытачоў, у съпісах і мела велізарны посьпех. Услед за гэтым творам і пад ягоным уплывам зъявілася шэршт містыфікацыяў, адна з найбольш прыкметных і таленавітых —

пазма пра дзеячоў мастацтва «Роздум ля параднай брамы», публікацыяй якой і завяршаеца «Тэатральная Беларусь» 1992 году.

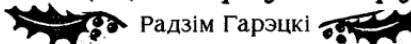
Для сурпачоўніцтва ў часопісе запрошаны ня толькі крытыкі, прафесіяналы. Друкуюцца і вядомыя пісьменынікі Сяргей Грахоўскі, Уладзімір Дамашэвіч, Сяргей Панізінік, Арсень Ліс, навукоўцы, дзеячы сцэны. А ўтарскі актыў будзе ўмацоўвацца і пашырацца. І ёсць падставы спадзявацца, што знаёмства на старонках «Тэатральной Беларусь» зь імі матрываць станецца для чытачоў цікавым і карысным.

Да новых сустрэч.

Я.Ціхановіч

Багацьце нетраў Беларусі

Радзім Гарэцкі

Сярод галоўных праблем, якія стаяць перад сучасным чалавецтвам, вылучаючыя дэльве, без вырашэння якіх немагчыма само існаванье чалавека. Гэта—забесьпячэнне людзей прадуктамі харчаванья, а прамысловасці—мінэральнымі рэсурсамі. Разывіцца цывілізацыі заўсёды было звязаны з выкарыстаннем карысных выкапняў: нездарма асноўныя ёё этапы носяць назовы тых матэрыялаў мінэральнага паходжання, якія стварылі іх росткіт—каменны, бронзавы, жалезныя вякі.

Зараз, калі Беларусь паступова ператвараецца ў сувэреннуу краіну, вельмі актуальна паглядзець на багацьце нетраў яе тэрыторыі і звязаны ўвагу на яе мінэральныя рэсурсы.

Амаль да першых пасъляваенных гадоў мы ведалі галоўным чынам толькі будову самай верхняй часткі разрэзу зямной кары, так званых чацьвярцёвых адкладаў і звязаных з імі небагатых карысных выкапняў (торф, будаўнічыя матэрыялы, падземныя пітнія воды). Таму многія лічылі, а традыцыяна і да гэтага часу лічаць Беларусь беднай на мінэральныя рэсурсы.

Пасъля правядзення шырокіх геафізичных і геалягічных даследванняў стала вядома геалягічная будова больш глыбокіх слоёў зямной кары, а ўяўленыне аб беднасці нетраў Беларусі геолягамі было адкінута. Аказалася, што крышталічны фундамэнт у адных месцах падъеходзіць амаль да паверхні зямлі і стварае падніцы (Беларуская антэкліза ў цэнтры краіны, Мікашэвіцкая-Жыткавіцкая горст і інш.), у других —глыбока (да 1,5—2 км, а на паўднёвым усходзе Беларусі —да 5-6 км)

апушчаны — тут магутныя ападкавыя пароды запаўняюць глыбокія ўпадзіны і прагіны (Брэсцкая й Аршанская ўпадзіны, Прыпяцкі прагін). Кожны геалягічны пэрыяд быў непаўторны і пакінуў свае горныя пароды, да якіх належаць і свае карысныя выкапні. Таму з крышталічным фундамэнтам звязаны адны карысныя выкапні, а з рознымі адкладамі чахла ў розных геалягічных структурах—зусім іншыя радовішчы.

У пародах фундамэнту знайдзены радовішчы жалезнай руд: Навасёлкаўская каля Карэлічаў (ільменіт-магнетытавыя руды з сярэднім утрыманьнем жалеза 26%) на глыбіні прыблізна 150 м і Акалоўская каля Стайб尤цоў (жалезістыя кварцыты з утрыманьнем жалеза 35%) на глыбіні 260 м і больш. Першое па запасах руды —сярэдняе радовішча, другое—буйнае. Падлічаныя запасы руд да глыбіні 700 м—больш за 700 млн. т., а прагнозныя—звыш 1,5 млрд т. Гэтыя радовішчы комплексныя: тут ёсьць тытан, ванадзій, фосфар, кобальт, германій, серабро, золата. У Жыткавічах знаходзіцца радовішча рэдкіх і рэдказямельных элементаў, без якіх немагчыма разывіць цэнерыялічныя працэсы. Аднак амаль усе радовішчы звязаны з гранітамі і гнейсамі. Запасы будаўнічага каменю тут звыш 360 млн. м³. Драбільна-саартавальны завод вырабляе амаль 8 млн. кубаметраў шчебню ў год. Граніты можна больш шырока выкарыстоўваць і дзеля абліцоўкі будынкаў мэтро. З пародамі фундамэнта могуць быць звязаны радовішчы чорных і легіруючых

(жалеза, ванадзій, тытан, кобальт, нікель, малібдэн, вольфрам), каляровых (медэз, цынк, сывінец, слава), высакародных (золата і серабро) мэталаў, рэдкіх і рэдказімельных элементаў, багатых рудапраўленыні якіх ужо знойдзенія геолягамі ў многіх мясцінах Беларусі. Тут ужо вядомы праяўленыні такіх неметалічных карысных выкапняў, як графіт, мармур, гранат. Плошча, на якой можна шукаць такія карысныя выкапні ў пародах фундамента на адносна невялікіх глыбінях (менш за 500м), дасягае амаль 80 тыс квадратных кіламетраў.

Адно з галоўных мінеральных сырavін Беларусі—калійная солі, якая з 1963 г. здабываецца са Старобінскага радовішча, прычым яно давала і дае каля 50% калійных угнаенняў усяго былога ССР. Рэзведаныя запасы калійных соляў Старобінскага радовішча разам з Петрыкаўскім, Жыткавіцкім і Акцябрскім дасягаюць 9,7 млн. т., а прагнозныя — звыш 80 млрд. т., зь іх да глыбіні 1200 м (да якой магчымы шахты мэтад здабычи)— каля 20 млрд. т. Распрацоўка Старобінскага радовішча ідзе вельмі інтэнсывна і за гэты час ужо здабыта звыш 640 млн.т сырых калійных соляў. Пры комплексным выкарыстаныні руды мы маглі-б атрымліваць многія прадукты для будаўніцтва, сельскай гаспадаркі й інш.

Таксама ў Прывіцкім прагніне знойдзена каменная соль, запасы якой практычна невычарпалыныя . Яна залягае на глыбінях ад 400 да 4000 м. Яе магутнасць ад 70 да 3000 м, а плошча распаўсюджвання дасягае прыблізна 30 тыс. км². Зараз разьведаны тры радовішчы — Давыдаўская, Старобінскае і Мозырскае. На апошнім ужо працуе Мозырскіх камбінат, які дае павараную соль (больш за 250 тыс. т. солі «Экстра» кожны год) шляхам падземнага растворварэння. З сольлю звязаны радовішчы гіпса й

ангідрыда, прагнозныя запасы якіх каля 1 млрд. т.

Да таго-ж Прывіцкага прагіну (Гомель-шчына, часткова Бярэзінскі шчына) — сапраўдны скарбоні карысных выкапняў Беларусі прыстасаваны радовішчы нафты, першае зь якіх тут было адкрыта ў 1956 г. За гэты час было здабыта больш 85 млн. т. высокая-каснай нафты. Зараз тут вядома 52 невялікіх радовішчачаў, а здабыча нафты трывала трымаецца на ўзроўні 2 млн.т. ў год. Адна-часова ідзе здабыча спадарожнага газу.

У заходніяй і цэнтральнай частках Прывіцкага прагіну размешчаны сланцы басэйн. Магутнасць пластоў гаручых сланцаў — ад 0,2 да 3,7 м. Агульныя прагнозныя запасы сланцаў 11 млрд. т, прычым зь іх на глыбіні 300 м — 5,5 млрд. т. гаручыя сланцы Беларусі нізкаларыйныя і даюць значную колькасць попелу (да 65—85%). Нягледзячы на гэта, яны прыгодны дзеля перагонкі на вадкае і газавае паліва, а таксама цікавыя як каштоўны хімічны прадукт, будаўнічыя матэрыял, угнаеные. Апрача таго, зь імі звязаны некаторыя рэдкія элементы. Толькі комплекснае выкарыстаныне гаручых сланцаў будзе рэнтабельным.

У Беларусі было тры эпохі вугальлеўтварэння. Найбольш старажытны вугаль (3000 млн. год назад) знаходзіцца ў Прывіцкім прагіне і прагнозныя запасы яго дасягаюць 2,3 млрд. т. Але даволі вялікія глыбіні яго залягання не дазваляюць пакуль яго распрацоўку. Больш маладыя вуглі распаўсюджаны на поўдні Беларусі ад Гомеля да Брэста. Найбольш блізкія да паверхні зямлі (25-100 м) так званыя неагенавыя вуглі, прагнозныя запасы якіх каля 3 млрд. т. Дэталёва разьведаны Жыткавіцкае і Брынёўскае радовішча. Вугаль гэты буры (блізкі па якасці да торфу), магутнасць

пастоў да 15-30 м. На жаль, распрацоўка як гэтых, так і многіх іншых радовішчаў выгугае вялікія экалаігічныя проблемы.

У Прыпяцкім прагненіе геолягамі знойдзены рэдкі мінерал — даўсаніт, які ўтворае тут прымысловыя радовішчы і можа быць добрай сырэвінай для вырабу алюмінію і соды. На адным з радовішчаў — Заазерным — ён залягае адносна неглыбока (300-1200 м).

На поўначы Беларусі шырока распашуджаны даламіты, якія ўжываюцца, як карбанатнае ўгнаенне дзеля кіслых глеб. Радовішча даламітаў Руба каля Віцебску мае разьведаныя запасы звыш 800 млн. т. Тут на буйнейшым ў Еўропе прадпрыемстве рыхтуюць даламітавую муку каля 7 млн. т, у год. Трэба адзначыць, што даламіты — добрыя абліцовачныя матэрыял, які ўжо з посьпехам выкарстоўваецца ў суседнім Летуве.

Вялікае багацце — сапралепі шматлікіх азёр Беларусі. Гэта выдатнае безнітратнае ўгнаенне і добрыя лячэбныя гразі. Запасы гэтай комплекснай сырэвіны каля 3 млрд. м³. Па далінах многіх рэк Беларусі знаходзяцца вялікія запасы маронага дубу. На Берасцейшчыне вядомыя невялікія радовішчы бурштыну.

На ўсходзе Магілёўскай вобласці папярэдне разьведаны радовішчы фасфарыту, прагнозныя запасы якіх звыш 900 млн. т. На Мсціслаўскім і Лабковіцкім радовішчах (запасы каля 400 млн. т. глыбіня да прадукцыйных слаёў 7-30 м на першым і 25-77 м на другім, а магутнасць плястоў да м³). Тут - жа вядомыя цоялітаносныя сіліцыты, прагнозныя запасы якіх састаўляюць 2,5-3 млрд. т., але гэтыя вельмі карысная крэмністая сырэвіна яшчэ слаба разьведана.

Надзвычайна важнае значэнне маюць радовішчы падземных вод: прэсных — пітных

і тэхнічных, мінералізаваных — бальнеалягічных і прымысловых. Пітныя падземныя воды Беларусі — адны зь лепшых у Еўропе, але скарыстаныне іх ідзе не па-гаспадарску. Мінеральныя воды шырока распашуджаны па ўсёй Беларусі. Некаторыя воды тэрмальныя (гарачыя) і могуць скарыстоўвацца для ваннаў, абаграваныя кватэр і цяплюці.

У Прыпяцкім рэгіёне, а часткова ў Аршанскай упадзіне ападкавы чахол зъмяшчае вялікія запасы мінеральных расолаў — поліметалічны водны канцэнтрат «беларусіст». Гэта новая нетрадыцыйная мінеральная сырэвіна — «вадкая руда», зь якой можна вылучаць ёд, бром, калій, ліцій, стронцый і многія рэдкія і рассеянныя элементы, сам расол можа зь вялікай перспектывай выкарстоўвацца ў распылінаводстве, жывёлагадоўлі, прымысловасці і кураталёгії.

Шырока вядомыя па ўсёй Беларусі кар'еры па здабыче розных відаў будаўнічых і іншых матэрыялаў: цементавая сырэвіна (мергельныя і мелаваныя пароды, гліны), 17 радовішчаў якіх разьведана і часткова эксплуатуецца, мелу (вядома 17 радовішчаў з запасамі 46 млн.т), даламіты, гліны і суглінкі (вядома больш за 200 радовішчаў з агульнымі запасамі 203 млн. м³), тугаплаўкі і вогнетрывалыя гліны (6 радовішчаў з запасамі 60 млн. т), пясчанажвіравая сумесь (100 радовішчаў з агульнымі запасамі каля 550 млн. м³), пяскі для вырабу шкло каля 600 тыс. т), каалін (30 млн.). і г.д.

Апрача пералічаных карысных выканняў, асадкавыя пароды тэрыторыі Беларусі перспектывныя на пошукі бурштыну, меднай руды, ртуці, многіх мінеральных рассыпных радовішчаў (тытана, цыкона, руціла, касітэрыта, ільменіта, магнеціта, граната,

золата, рэдказямельных элементаў) і інш. Асобна трэба сказаць аб перспектывах пошукаў алмазаў.

Геалягічная будова Беларусі гаворыць аб tym, што яны павінны быць. Ужо знойдзены піропы—спадарожнікі алмазаў і некалькі праадкладзеных крышталляў саміх алмазаў. Трэба адзначыць, што пералічаныя радовішчы ня так проста выкарыстаць, бо здабыча карысных выкапняў патрабуе спачатку вялікія эканамічныя затраты (якія потым як правіла акупяцца), а таксама выгугае складаныя экалягічныя праблемы, якія неабходна адрэзу прадбачыць.

Зроблены беглы пералік карысных выкапняў Беларусі паказвае, што яе нетры не такія ўжо і бедныя.

Новыя палітычныя і эканамічныя ўмовы незалежнасці Рэспублікі Беларусь патрабуюць і новы больш гаспадарчы падыход да мінеральных рэсурсаў. Зараэ неабходна распрацоўка спэцыяльнай дзяржаўнай праграмы па праблемах мінеральнай сыравіны, патрэбна глыбокая эканамічна ацэнка мінеральнай сырвіннай базы. Важна наладзіць добрыя для краіны гандаль сырвінай і прадуктамі. Ужо зараз можна пашырыць гандаль калійнай і паваранай сольлю, сапрэпелямі, мінеральнай водой, вырабамі з маронага дубу. Не за гарэм распрацоўка расолаў, жалезнай руды, рассыпных радовішчаў і г.д. У гэтай справе маглі-б' дапамагчы суайчыннікі і tym самым зрабіць нашую агульную Бацькаўшчыну больш багатай і самастойнай.

Экалягічныя праблемы Салігоршчыны.

ПЯЦЬКА
КЛІЧЛЕНД ЗІША ЧАСОПІС

ПЯЦЬКА
КЛІЧЛЕНД ЗІША ЧАСОПІС

З АРХІВАУ КДБ

Уласнаручныя паказаньні Езавітава, Канстантына Барысавіча

Канстантын Езавітау, Менск, 1945 г.

У выніку гэтай другой сустрэчы, ва Украінскай прэсе, якая пераважна выходзіла ў Празе, у гетманскай газэце (ня памятаю дакладней назвы, але здаецца гэта былі «Украінскі Вісти») зьявіўся шэраг зацемак аб стварэнні Беларускай Цэнтральнай Рады, аб яе склазе, кароткая біографія Астроўскага, якому восеньню 1944 г. споўнілася 57 гадоў, аб II Усебеларускім Кангрэсе, а таксама аб новым месцазнаходжанні БЦР і яе аддзелаў у Бэрліне, з падрабязным указаннем адрасоў і прозвішчаў кіраўнікоў аддзелаў БЦР. Гэтая хроніка потым змяшчалася яшчэ неаднойчы і была вытрымана ў самым сяброўскім тоне ў адносі-

Працяг. Пачаткі №6(16)-9(19)

нах да беларусаў. Задачай яе было стварыць ва ўкраінскіх колах сяброўскі да беларусаў настрой і выклікаць у беларусаў пачуцьцё задавальнення. Такім шляхам павінен быў быць ліквідаваны той узаемны халадок і непрыязнь, якія ўзыніклі ў 1941 годзе ў беларусаў паслья далучэння Палесься немцамі да Украіны, а ў украінцаў паслья зваротнага вяртання гэтай вобласці беларусам і далучэння ее Беларускаму генеральному камісарыяту ў 1944 г. Бібліятэка БЦР, якая была закладзена восеньню 1944 г., закупіла украінскую літаратуру, а таксама перакладзенія на украінскую мову і нанава складзенія гетманаўскім і петлюраўскімі афіцерамі ваенныя артыкулы і пралагандысцкую літаратуру, якія выкарыстоўваліся пропагандысцкім аддзелам БЦР як матэрыял для складанні беларускіх пропагандысцкіх брошур, накіраваных супраць СССР. Украінскія войсковыя статуты выкарыстоўваліся для работы Статутавай камісіі пры Галоўным ваенным кіраванні БЦР. У пытаньні аб межах ня ўсё аказалася паспяховым. Праўда, Скарападзкі падняў гэтае пытаньне ў «Саюзе гетманцаў» і праз некаторы час БЦР атрымала паведамленыне, якое было адрасаванае прэзыдэнту Астроўскаму, аб тым, што ў пытаньні аб нацыянальной прыналежнасці «палешукоў» гетманаўцы не жадалі і не жадаюць аказваць на іх нікага націску ў бок украінізациі; што пытаньне аб сваёй нацыянальнай прыналежнасці павінна вольна вырашанца кожным палешукам. Што датычыцца Палескай вобласці, то паколькі там і да

1941 г. і пасъля 1941 г. існавала дастатковая колькасъць насељніцтва, якое лічыла сябе беларусамі й якое імкнулася да Беларусі, то сама вобласць можа ўвайсъці ў склад Беларускай Народнай Рэспублікі, пры ўмове, што тыя палешуکі, якія лічачь сябе ўкраінцамі, гэтага пажадаюць.

Астроўскі выкананіе сваёй абязаньне й увайшоў у перамовы зь іншымі украінскімі арганізацыямі аб стварэнні аўяднанага, з прадстаўнікоў усіх груповак, Украінскага Национальнага Камітэту. Пры гэтым высьветліліся трыважныя аbstавіны па-першае, што праграма «гетманцаў» і іх практэкт аб стварэнні «гетманцаў» на Украіне зусім не падтрымліваеца іншымі арганізацыямі, якія стаяць у большасці сваёй за стварэнне Украінскай Народнай Рэспублікі. Па-другое, гэтага заключэнніе беларуска-украінскага саюзу з гетманам Скарападзкім было-б неасыярожным крокам з боку БЦР, так як іншыя арганізацыі маглі ня толькі не прызнаць юрыдычнай сілы такога саюзу, але і сустрэць яго як варожы ў адносінах да іх крок, разылічаны на падтрымку аўтарытэту і «ўпльву «гетманцаў» ва ўкраінскім грамадзкім жыцці (замест беларуска-украінскага саюзу мог узьнікніць канфлікт з большасцю ўкраінскіх арганізацыяў, якія змаглі-б разыглядаць гэты дагавор з «гетманаўцамі» як умышланье ва ўнутраныя спраўы, з націкам на выдзвіжныя гетмана). Сама ідэя аб беларуска-украінскім саюзе ўсімі арганізацыямі прызнавалася даволі важнай. Аб асновах і перспектывах такога саюзу арганізацыі абяцалі паклапаціца, каб саюз змог быць заключаны паміж БЦР і Украінскім Национальным Камітэтам. У трэціх, аб стварэнні Украінскага Национальнага Камітэту ўкраінскія арганізацыі ўжо вядуць перамовы, але пытаныне ў значайнай меры зводзіцца да таго, каб знайсъці

прымальную для ўсіх аўтарытэтую асобу, якая змагла-б стаць на чале новастворанага УНК. Адначасова ўсе арганізацыі прызнавалі, што асабісту супраць Скарападзкага ў іх ніякай варожасці няма, што ён можа яшчэ быць даволі карысным, у асаблівасці яго-німі асабістымі сувязямі ў нямецкіх адміністратыўных колах, а таксама ў дыпламатычным съвеце. Да пытання аб межах выказваліся пажаданыні і згода гэтага пытанніе разглядаець у сяброўскім беларусам кірунку, але не ўтойвалася, што шмат украінцаў хаці і лічачь «палешукоў» асобай пераходнай групай, але схільныя далучыць яе да украінцаў, а гэта вельмі ўскладніе канчатковое рагашынне пытання аб прыналежнасці ўсей вобласці. Абяцалі падумамаць і даць адказ, бяручу пад увагу факт, што несумненнага беларускага ўпльву ў Палесьсі, а таксама аbstавіны, што даволі значная частка «палешукоў» сама прызнае сябе прыналежнымі да беларусаў і Беларусі.

Пасъля сустрэч з прадстаўнікамі украінскіх арганізацыяў Астроўскім меў асабістую сустрэчу з Скарападзкім, падрабязнасці якой мне невядомыя, але са словаў Астроўскага, я ведаю, што размова ішла аб tym, каб Скарападзкі дапамог яму ва ўстанаўленні асабістых сувязяў з нямецкімі коламі ў Бэрліне, і таксама аб tym, каб ён дапамог ва ўстанаўленні сувязяў з заграніцай. Сустрэча Астроўскага з Скарападзкім адбылася ў каstryчніку 1944 г. Ці абмежаваліся яны адной асабістай сустрэчай або іх было некалькі, я ня ведаю.

7 сінегня 1945 г.

Подпіс

Асабіста я меў адну сустрэчу ў канцы верасня і дзівye сустрэчы ў кастрычніку зь інжынерам Шчэфановічам, які кіраваў у «Саюзе гетманцаў» аддзелам прэсы, а таксама быў рэдактарам ваенага зборніка гетманцаў, які выдаваўся на рататары «на правах рукапісу». (Гэта пазбаўляла ад неабходнасці аддаваць яго перад выпускам у папярэднюю цензуру Міністэрства пра- паганды, дзе існаваў асобы аддзел прэсы, які праглядаў вёрстку газэты перад яе друкаваннем і выкідаў тое, што лічыў шкодным для нямецкіх інтэрэсаў.) Я бачыў і чытаў усяго з нумарамі гэтага часопіса, назоў якога здаецца быў «Военный вестник» — выданыне берлінскага аддзелу саюзу гетманцаў Украіны.

Першая сустрэча з Шчэфановічам адбы- валася ў Бэрліне некалькі дзён пасля 2 сустрэчы Астроўскага-Скарападзкага й іх сывіты, аб якой я паказываў пісьмова 6 снежня 1945 г. Шчэфановіч прывёз грамадзкія выданні «Саюзу гетманцаў» і па- прасіў пераглядзець складзеную ім хроніку аб стварэнні БЦР, аб Краёвай Абароне і II Усебеларускім кангрэсе. Ён баяўся пера- бlyтаць імёны і даты. Я падзякаваў за літа- ратуру і даў неабходныя спраўкі для хро- нікі. У сваю чаргу я напрасіў праінфар- маваць мяне аб прычынах і сутнасці разыходжанняў паміж украінскімі арганізаціямі. Ён расказаў мне, што антагонізм украінскіх арганізацій, меў пад сабой ста- рыя карані, часоў Украінскай дырэкторыі 1917-1918 гг., часоў дзеяньня Петлюры і гетмана Скарападзкага на Украіне, а таксама крыліся ў старой сепаратнай пазыцыі га- ліцкіх украінцаў, якія яшчэ з часоў Аў- стрыйскай імпэрыі былі больш арганіза- ваныя, чымся ўкраінцы Расейскай імпэрыі, і маючи сваі нацыянальныя арганізацыі і інстытуцыі ва Львове і Галіці, а таксама

сваіх дэпутатаў у Венскім парлямэнце, звыклікі «задаваць тон» ва ўсім украінскім нацыянальным руху. Шчэфановіч з свайго боку зацікавіўся сутнасцю апазыцыённых выступленняў супраць БЦР і Астроўскага з боку Кіпеля і беларускіх нацыяналь- сацыялістаў. Я расказаў яму, што ўяўляе сабой Кіпель, а таксама Ганко й Абра- мава. Так як мне прадаставяць пака- заныні аб апазыцыі ў БЦР і вакол яе ў якасці асобай тэмы паказанняў, то я не пішу падарабязнасці сваіх адказаў, каб не паўтарацца. Нашая бяседа заняла калі 3 гадзіны і гэтымі ўзаемнымі інфармацыямі аблежавалася.

Другая мая сустрэча з Шчэфановічам адбылася ў першых днях кастрычніка, калі ён прывёз мне гетманскую газэту, якая выдавалася ў Празе, зь першымі сваімі зацемкамі. Я папрасіў, каб мне, БЦР, а таксама і Астроўскаму гэтая газэта непасрэд- на дасылалася з Прагі, і перадаў падпісныя гроши, так як ён быў прадстаўніком газэты ў Бэрліне. Ён папытаўся новых інфармацый аб працы БЦР і беларускіх арганізаціях, і я даў іх яму. Сустрэча працягвалася калі гадзіны і на гэтым закончылася.

8 снежня 1945 г.

Подпіс

Трэцья мая сустрэча з Шчэфановічам адбылася ў канцы кастрычніка 1944 г., калі да мяне ў ваенны аддзел БЦР прыбыў Шчэфановіч з паведамленнем аб tym, што Скарападзкі хоча тэрмінова сустрэцца з Астроўскім і мною у прысутнасці сваіх прыбліжаных. Пры гэтым ён напрасіў мяне даць яму інфармацыю аб толькі што створаным Галоўным ваенным кіраванын

БЦР, начальнікам якога я быў назначаны прэзыдэнтам Астроўскім у дзень заснаванья кіравання 10 кастрычніка 1944 г. Я даў яму інфармацыю ѹ арганізаў новую сустречу.

Трэцяя сустреч астроўскага з Скарападзкім у прысутнасці: зь беларускай стараны—Езавіта і др. С.Грынкевіч, а з украінскай стараны—палк. Ганзін й інж. Щефановіч—адбылася ѹ пачатку лістапада 1944 г.

Скарападзкі, які выстаўляў спачатку сваю кандыдатуру на пост падрыхтавана-га ўжо да афіцыйнага адкрыцця Украінскага Нацыянальнага Камітэту, як «агульнацянальную» й усімі прымалную, праінфармаваў, зараз, што два дні таму назад немцы выпусьцілі з канцэнтрацыйнага лягеру Бендеру, які праседзеў там некалькі гадоў і звязаўлецца цяпер вельмі папулярнай сярод украінцаў фігурай, зь якой ён ня можа і ня хоча канкурыраваць, а таму сваю кандыдатуру здымае ѹ карысць Бендеры і просіць Астроўскага, як нейтральную асобу, якая шмат памагала ўкраінскім групам сваім пасрэдніцтвам для іх збліжэння,—передаць гэты адказ асабіст. Ён даў адрес і телефон Бендеры Астроўскому, які абязаў наведаць Бендеру, пазнаёміцца зь ім і перадаць прывітаннё ад гетмана Скарападзкага і ягоную прапанову аб змене кандыдатуры Скарападзкага і выстаўленні кандыдатуры Бендеры на пост старшыні Украінскага Нацыянальнага Камітэту.

Затым Астроўскі паведаміў, што ён падрыхтаваў нямецкім установам ад імя Беларускай Цэнтральнай Рады празкт мемарандума, які ѹ БЦР яшчэ не абміркоўваўся, але ён рады выпадку перадаць яго гетману Скарападзкаму з тым, каб і украінскія арганізацыі, кожная ў асобнасці, абмеркавалі

гэты празкт і як мага хутчэй перадалі яго нямецкаму ўраду, Галоўнакамандаванню і ў штаб СС, а таксама ў міністэрства усходніх абласцей паспалі сваі асобныя мемарандумы, з такім разылікам, каб яны былі розных рэдакцыяў, але адзінага «антывла-саўскага» кірунку, прычым у кожным мемарандуме павінна быць фраза, што ўкраінцы дабіваліся і дабіваюцца сваёй незалежнасці, а Власаў гэтага не жадае дапусцьць. Так як і самі немцы «гэтага не жадалі і не дапусцілі», то тут ускосна, але абсалютна зразумела будзе папрок і ў іх бок.

11 сінтября 1945,

Мінск.

Подпіс

Астроўскі бачыўся з Бендерай некалькі разоў і установіў зь ім контакт у пытаńнях аб'яднання паўстанцкай дзейнасці ў Беларусі і У. Валыні. Падрабязнасці іх плянаў мне невядомыя. Ведаю, што зь беларускага боку быў некаторы разылік і на батальён маёра Родзькі—асобы батальён «Дальвіц»— і тое, што Родзька сустракаўся з Бендерай і Тарасом Бульбой, адным з украінскіх атаманаў паўстанцкіх атрадаў у Галіці, каб дамовіцца аб падрабязнасцях.

У склад Украінскага Нацыянальнага Камітэту ўйшлі: старшыня—генерал Шандрук, Бендер, палк. Гамзан, гарадзкі галава г.Харькова (не памятаю прозывіща) і яшчэ некалькі невядомых мне асобаў. Сам я з новаствораным Украінскім Камітэтам сувязаў не ўстанаўліваў, так як працу гэтую вёў сам Астроўскі, які працягваў і перамовы аб стварэнні беларуска-украінскага саюзу. Вырашана было, што саюз гэты будзе аформлены ў будучым, а пакуль што ён лёг у аснову больш широкага пагаднення, якое было названа «Блок народаў

Усходняй Эўропы»¹, у які былі запрошаны: Беларусы — у асобе Астроўскага ад БЦР Украінцы — у асобе ген. Шэндрука ад УНК

Крымскія татары — у асобе старшыні іх камітэту (прозвішча я не помню).

Данскіе казакі — у асобе старшыні іх (прозвішча я не помню).

Грузіны — старшыні іх камітэту (прозвішча я не помню).

Армяне — старшыні іх камітэту (прозвішча я не помню).

АЗэрбайджанцы — старшыні іх камітэту (прозвішча я не помню).

Кіргізы — старшыні іх камітэту (прозвішча я не помню).

Казахі — старшыні іх камітэту (прозвішча я не помню).

Народы паўночнага Уралу — старшыні іх камітэту (прозвішча я не помню).

Кожная з гэтых арганізацыяў таксама выступіла з прэтэстам супраць спробы Власава, які падтрымліваўся Галоўным штабам нямецкай арміі, забраць пад сваю апеку вышэй пералічаныя народнасці.

Гэтае сумеснае, але паданае шляхам асобных мэмарандумаў выступленыне, моцна затармазіла стварэннне Власаўскага камітэту, так як ён пачаў исупраць нацыянальным, даўно існавашым арганізацыям, ствараючы ў сабе пры Рускім нацыянальным камітэце, які ёй тады арганізоўваў, асобия «прадстаўніцтвы» асобных народаў, набіраючы ў гэтыя прадстаўніцтвы людзей, якія стаялі ў старане, або ў апазыцыі да сваіх арганізацыяў. Ад беларусаў ва власаўскую группу ўваішлі: Кіпель, Будзіловіч, Селях і Ўладзімір Гуцько.

1. Езавітаў памылкова ў гэтым месцы піша «Блок народаў Усходу Эўропы» — Рэд.

У будучым, калі Власаў зь вялікім шумам і помпай адкрыў першае паседжанье свайго Рускага камітэту ў Празе, «Блок народаў Усходняй Эўропы» выступіў ужо з адным агульным мэмарандумам на імя нямецкага ўраду, у якім папярэджвалася, што нацыянальныя арганізацыі власаўскага маніфесту і камітэту не признаюць і палаженін іх не забавязываюць на свае арганізацыі або ўдзел у іх народных групах і нацыянальных вайсковыя фарміраванні, якія Власаву не павінны быць падначаленыя, а павінны дзеяніцаць самастойнымі нацыянальнымі групамі.

У дальнейшым «Блок народаў Усходняе Эўропы» пачаў шукаць агульных шляхоў, у выпадку паражэння Нямеччыны. Дамовіліся, што кожная нацыянальнасць зьявіць съведчаныні аб застаўшыхся яшчэ ў нейтральных краінах старых дыпламатычных прадстаўніцтваў, а таксама аб існуючых у гэтых краінах нацыянальных камітэтаў гэтых народаў. Кожная нацыянальнасць павінна была заняцца гэтым асобна, пакуль яны згодзіцца ўваісьці ў контакт з «Блокам народаў Усходняй Эўропы».

Паседжаны «Блока народаў Усходняй Эўропы» адбываліся кожны раз у іншым мейсцы. Часцей за ўсё рабіліся ў рэстаране ў час сънедання, якое пераходзіла ў абед. Прысутныя займалі асобны стол або асобны кабіэт. Аб падрабязнасцях паседжанняў «Блока» ў месцах паседжанняў ніякіх пратаколаў ня вялося, бо баяліся разгрому «Блока» і канфіскацыі папераў. Толькі агульны мэмарандум захоўваўся у кожнай арганізацыі асобна, а таксама быў размножаны і разасланы ўсім нацыянальным арганізацыям для пасъведчання.

Такім чынам, зь беларуска-украінскіх сустрэч з Скарападзкім вырас беларуска-украінскі саюз, а затым і «Блок народаў

Усходній Эўропы», адзначаны межы Беларусі й Украіны, дамоўлена аб сумеснай барацьбе супраць ССР і Польшчы ў абарону нацыянальна-тэрытарыяльнай незалежнасці гэтых народаў і пачаты пошуки шляху для далейшай сумеснай працы ў выпадку паражэння гітлераўскай Нямеччыны.

На тэрыторыі Беларусі й Украіны намячалася арганізація шырокае ваеннае паўстаньне, для арганізацыі якога павінен быў працаць маёр Родзька з сваім батальёнам спэцыяльна абучаных людзей. Частка людзей, на чале з маёрам Багдановічам і маёром Вітушкай, была закінута самалётам (здаецца 25 чалавек) і спусціліся на парашутах. Вестак ад гэтай групы ў БЦР і ў Родзькі не было да канца сакавіка, калі я захварэў і павінен быў рыхтавацца да апэрацыі. У выпадку палёту самога Родзькі ў Беларусь, ён атрымаў ад презыдэнта Астроўскага паўнамоцтвы быць яго заступнікам на тэрыторыі Беларусі.

12 сінегня 1945 г.

Мінск,

Подпіс

Дадам, што пры разылках на паўстанцкі рух, меркавалася выкарыстоўваць таксама тых людзей, якія не пасыпелі адступіць, але былі ў батальёнах Беларусі Краёвай Абароны. Так як у момант адступленыня і нават пазыней БКА была падначалена камандуючаму БКА падпалкоўніку Кушалю, то съведчанні ў гэтых у мяне не было. Ведаю, што некаторыя батальёны былі разбрэоныя немцамі пры адходзе бо бяліся, што яны перайдуць да партызанаў, з іншых батальёнаў людзі разыходзіліся самацёкам, калі пабачылі, што немцы усіх кідаюць, а

самі ад'яджаюць на аўтамашынах і цягнікамі. Наколькі реальна было з боку Астроўскага спадзівацца на батальёны БКА на тэрыторыі Беларусі, я меркаваць немагу, так як сувязь з Беларусью не ўваходзіла ў мae ававязкі. Гэта была справа камандуючага й асобага батальёна. Таму не могу ўказаць дакладна, дзе ў якіх месцах засталіся батальёны або людзі. Я ў гэты момант быў яшчэ ў Рыме і да беларускага вайсковай справы адносінаў ня меў. У размовах называлася Палесьсе, але яно было толькі што далучанае да Беларусі ад Украіны й як там разыўвалася праца, я ня ведаю.

12 сінегня 1945 г.

Мінск

Подпіс

У сваім складзе й у палітычных перакананьнях Беларуская Цэнтральная Рада не была аднароднай. Найперш за ўсё трэба адзначыць чыста механічны падзел на дзіве групы, па іх тэрытарыяльнаму паходжанню: групу з Захадній Беларусі, так званую «захаднікамі», якія прывыклі да умоваў жыцця пры Польшчы і былі звязаны праз яе з Захаднім Эўропай, і групу «ўсходнікамі», якія пастаянна жылі і працаўвалі ва ўмовах жыцця Савецкай Беларусі і ССР. Паміж гэтымі групамі заўсёды быў вядомы антаганізм. На чале «захаднікаў» стаялі: былы сэнатар польскага сенату ад беларусаў Юры Сабалеўскі, маг. Мікалай Шкелёнак і Кушаль. На чале «ўсходнікаў» стаялі: былы ўпраўляючыи справамі Саветаў Народных Камісарав БССР Кандыбовіч, Калубовіч, інж. Стаскевіч і Селях, які пайшоў пазней з Кіпелем да Власава і быў выключаны з БЦР.

(Працяг у наступным нумары)

Чалавечас ў паэзіі Генадзія Бураўкіна

Масей Сяднёу

Генадзь Бураўкін. Мастак Сямён Герус

Пакаленне Бураўкіна крытыка звычайна называе пакаленнем, аблаленым вайной. (Бураўкін нарадзіўся 28 жніўня 1936 году). Рыгор Барадулін удачлів: пакаленне «ня спаленага вайной». Называюць пакаленне Бураўкіна яшчэ і задзірыстым пакаленнем. Гэтае пакаленне ў часы г.зв. адлігі заявіла пра сябе, як пакаленне, што ня хоча мірыца з статус-кво. «Задзірысты» Бураўкін не пабаяўся сказаць:

*Не з капрону і не з жалеза
нервы тонкія і ў мяне.
Я ўсё роўна наперад лезу,
каб у вочы плюнучь мане.*

Слова, сказанае на творчым вечары Бураўкіна ў Нью Ёрку.

Ёсьць у гэтага, ня спаленага вайной, пакалення і адраджэнскія ноткі, усьведамленыне свайго, нацыянальнага. У Бураўкіна мы чытаем:

*Гэта рыпнүй Скарыны друкарскі станок,
гэта пахне друкарскаю фарбай.*

Пра дзеячоў, якіх Бураўкін называе «самародкамі», паэт пісаў і такое:

*Адночы азірнецца вол назад
і ўсіх узыніме на крутыя рогі.*

Можна сказаць, задзірыстае пакаленне ў нейкім сэнсе рыхтавала перабудову.

І ўсё-ж таленавіты паэт Генадзій Бураўкін не задзірысты. Ён занадта сур'ёзны для гэтага. Што нас падкупляе, заварожвае ў паэзіі Бураўкіна, змушае суперажываць — гэта чалавечас ў гэтай паэзіі. (Не хачу ўжывыць тут паняцця «гуманістычная паэзія»: яно акліпанае і тоіцы у сабе палітычны падтэкст). Вось-ж апалоніць чытача ў паэзіі Бураўкіна, паўтараю—менавіта чалавечас ці чалавечнасьць. І гэта не ававязкава чалавечас ідзальнэ. Чалавек у Бураўкіна як чалавек: з усімі ягонымі свомасцямі— дадатнімі і адмоўнымі. Але перш за ўсё чалавек у Бураўкіна — гэта носьбіт нечата ўзвышанага, прыгожага, чистага, людскага. У сваёй сутнасці паэзія Бураўкіна — у сваёй лепшай часці — узыходзіць да паэзіі духу, духоўнасці, бо-ж яна чалавечая паэзія. Чалавечнасьць і духоўнасьць — паняцці тоесныя.

Чалавечасе ў пазіі Бураўкіна — гэта адначасна і праудзівасць.

*Я шчыра давяраў пяру
Усё, што хвалявала сэрца.*

Як рэдка хто зь беларускіх савецкіх паэтаў, Бураўкін і ў часы, калі трэба было прытымлівацца мэтаду сацыялістычнага разлізу, здолеў захаваць сваю суворэннасць паэта, пры tym нават у такой коўзкай тэмэ, як ленінская тэма — ён яе сымела беларушчыў. Вядома, тут не абышлося без выдаткаў, але ў цэласці талент Бураўкіна, мастакоўская чэснасць, чалавечасе перамагала і тут. Няма двух Бураўкіных — ёсьць суцэльны архіпелаг пазіі Бураўкіна, паўторым яшчэ раз—чалавечай пазіі, арганічна патрыятычнай. Недэкларацыйна, а ўсёй моцай свае душы паэт Бураўкін любіць сваю зямлю—Беларусь. Ён яе (цытую): «Абцалаваў песніямі і маршамі». У патрыятызме Бураўкіна бадай нічога няма ад казённага патрыятызму, нічога ад барабаншчыны:

*Пяю, як трапяткі лісток
на дрэве вернасці высокім.
І хochaцца, каб мой радок
стаўнейчай радасці вытокам.*

У чалавечай пазіі Бураўкіна натуральна няма фальшу. Бураўкін не баіцца паспавядцацца і ў сваіх грахах, хоць і не такіх ужо вялікіх:

*Ня знаю, гэга добра ці нядобра,
ды што хаваць мінулыя грахі—
і мне таксама міні даспадобы,
хоць я ім запазыніўся ў жаніхі.*

*І мілая дзяўчынка ў моднай міні—
як чарапачка крыштальная на сподачку.*

Чалавечасе абяртаеца ў Бураўкіна ў спавядальнае:

*Ня думаў пра вершы.
Толькі што ты зробіш з душой,
каля ў ёй, як ясновыя кветкі,
праблісці вершы.*

Як мастак, Бураўкін дбае, каб ягонае паэтычнае слова, ня страціла, як ён піша, «цвёрдай каны». Улюблены ў сваю Бацькаўшчыну, Бураўкін адшырага сэрца жадае ёй:

*Няхай наперад мкне,
імя сваё ўзвышае,
І гэта будзе мне
і слава, і пашана.*

Цяпер, на сталасці гадоў, калі, як ён кажа сам, «уліялася чэпка сівізна ў маю нямодную чупрыну», узбагачаны жыццёвай дасьведчанасцяй і мудра азіраючы пройдзенасцю, паэт па-новаму ўзіраеца ў рэчаінасцьць, рыхтуеца да наступнага старту, да наступнага ўзылёту. Паэт працуе цяпер над новай кнігай пад называй «Узмах крыла». Пажадаем-жа паэту шчасльівага лёту.

Як Янка ў лес хадзіў

Марат Баскін

Зімы на Магілёўшчыне заўсёды халодныя. У той год сынегу насыпала, што з хаты ня выйсыці, мароз лютуе: птушкі замярзаюць. Сядзяць маластоўцы па хатах, цёплых дзён чакаюць. У гэткае надвор'е гадпадар сабаку з дому не выгане. Толькі Цімох свайго пляменініка Янку-сіротку па дровы паслаў.

—Глядзі, каб бяз дроў не вяртаўся, — папярэдзіў. — Дармаеды мне не патрэбныя.

Ні хвілінki бяз працы Янка не сядзіць, а усё роўна дагадзіці Цімоху ня можа. Цімох хату яго бацькоў пад краму перабудаваў, рэчы, што ў хаце быў, сабе забраў ды яшчэ што дзень прыгаворвае:

—Тое, што ад тваіх бацькоў засталося, ты за месяц праеў, а я цябе ўжо год трymаю! Дармаедам у мяне на карку сядзіш!

Начамі Цімох ня сьпіць, думае, як ад Янкі пазбавіцца. Надумаўся ў лес паслаць: хай замерзне ў лесе: маластоўкама можна сказаць, што сам хлапец у лес пайшоў — неслухам рос.

Сякера іржавую даў, санкі старыя, што ў печы зьбіраўся спаліць, падсунуў, навошта дабро пераводзіць, калі усё роўна хлапцу у лесе замерзне. Дэ́йверы за Янкам на засоўку зачыніў, каб незнарок хто ў хату не зайшоў і сънедаць сеў: бульбы чыгун, жаронкі патэльня. Янку-ж на дарогу скарынкі ня даў. «А навошта даваць, калі ўсё роўна назад ня вернецца», — сам сабе назначыў Цімох ды сала бульбай закусіў.

А Янка tym часам да лесу дайшоў. Ледзь праз гурбы пералез: вецер кажушок прадзімае, мароз дзіркі ў кажуху лічыць, а дзірак тых, што ў сіце: адна ля адной! Лапці на нагах распляліся, іх яшчэ бацька плёў, хіба думаў тады ён, што па сынезе сынок ў іх хадзіць будзе.

Пачаў Янак дрэвы секчы, толькі сякера па дрэву сылізгае, бы палкад ад дрэва адскокае. Грукат па лесе ідзе, а сані парожнія як стаялі, так і стаяць. Зразумеў Янка, што гэтай сякеры дроў не наsecчы, а чым навастрыць сякера ня ведае. Сеў пад елкаю, задумаваўся. А мароз вакол яго харавод вондзіць, да сну хіліць, у шчокі пячэ! Адмахнүў Янка сон, на ногі ўзыняўся: бацькавыя слова ўспомніў: ад марозу ласкі не прымай!

Вяроўкай кажушок шчыльней завязаў, у скокі ваколёлкі пайшоў. Доўга гэтак скакаў ці не, толькі чуе раптам:

—Добра хлопец скакаш: на вясельлі гэта скакацца ня грэх!. Даўно я гэткіх танцораў ня сустракаў!

—Пэўна, мароз мяне адольвае, — падумаваў Янка й яшчэ шыбчэй заскакаў.

—Спніся, Янка. Сілы паберажы!

—Хітры ты, Мароз. Ды не падманеш мяне. Пакуль ногі будуць скакаць, не супынлюся!

—Гэй, Янка! Паглядзі на мяне. Нé мароз, я, а сваяк твой, Маль Маластоўец.

АЗірнуўся Янка, бачыць стаіць на сумёце мужычок, з твару як усё маластоўцы, толькі гэткі малы, што на далоні ляжы.

—Дзень добры, дзядуля!

—Добры дзянёк, сынок. Хто цябе ў гэткі час па дровы паслаў? Можа, бацька захварэў? Даўно я да Антона-дрывасека не заходзіў, даўно яго травяніцу ня піў.

—Ужо з год як памерлі і бацька, і маці,

— Янка адказаў. — Адзін сваяк застаўся. Цімох. У яго цяпер жыву, ён мяне па дровы і паслаў. Ды толькі сякера іржавая, а навастрыць няма чым! А бяз дроў нельга мене да дому вяртацца.

—Гэта бяда не бяда, — мужычок кажа. Падсаблю табе. Вынуў мужычок з торбы ся-

керу, у сънег кінуў. Сякера гэткая маленькая, як і сам мужычок. Узмахнуў кіком мужычок—расьці пачала сякера: расла, расла, а вырасла сама да дрэва пабегла. Вынуў мужычок з торбы абрус, на сънезе разаслаў і кажа—Пакуль сякера дровы нарыхтуе нам, сядай, хлопча, да стала: чым багаты, тым і рады: ежа ў мяне ня панская, а сялянская: ад яе сілы прыбаўляюцца, весялосць вяртаецца. Абрус мой саматкны, пакармі нас зь Янкам! Толькі гэтак сказаў, а на абрусе патэльня з жаранка засквирчэла, бульба ў чыгуне запыхцела, гуркі па краях абруса расселіся, бы не зіма навокал, а лета, гарлач, поўны малака, на сярэдзіну абруса пляснуўся, сальніца ў кутку села, бохан хлеба да сальніцы пасунуўся. Пасьнедаў Янка з мужычком, глядзіць дроў воз ляжыць: на санках гэтулькі не завесьці.

Зірнуй мужычок на Янку, усыміхнуйся:—Былі санкі, стануць развалкі, а ну санкі разыдзіцеся, расцягніцеся, былі малымі, станьце вялікімі!—Не пасьпей мужычок слова сказаць, а санкі ўжо на вачах растуць.

Глядзіць Янка: развалкі замест яго санак стаяць. Дровы самі на гэтыя развалкі кладуцца, самі вяроўкай перавязваюцца.

—А што за санкі без каня, — мужычок кажа, зноў у торбу палез. Драўлянага канька вынуў, кіком да грывы дакрануўся:

—Конь ты мой, дубовы! А ну грывой трасяні, а тое ў торбе май застаяўся даўно ты: глядзіш, драўлянім і застанешся!

Глядзіць Янка конь-асілак перад ім стаіць. Грыву замятае, капытамі перабірае, зь месца ірвецца, сънег пад сабой падмінае.

—Ну бывай, Янка, — мужычок кажа. Часу няма, а то-б яшчэ пагутарылі! Ды гэткі мароз шмат каго ў дарозе застаў: трэба за ім вока ды вока, каб бяды не нарабіў.—Сякера ў торбу мужычок паклаў, абрус зъвярнуў, туды-ж запіхнуў, памахаў рукой на раззвітаньне і зынік, быццам і не было яго.

Як прыехаў Янка ў двор, Цімох вачам не паверыў: санкі старыя ў дарогу Янку даваў, развалкі новая стаяць. Думаў, што Янка ў лесе замерзье, а ён каня прывёў, пану гэткага мець у стайні ня сорам. Пачаў Цімох хлопца распытаць, адкуль такое дабро. Расказаў Янка ўсё як было, нічога не ўтаіў.

—Шанцу дармаеду,—Цімох аж зубамі заскрыпеў.—Ты чаму ў Малога Маластроўца абрус не папрасіў! Навошта мне дровы — пад павецьцю гадоў на 4 ёсцьць. Гэткае дабро само ў руکі ішло! А ну, скідай дровы з саней, сам адшукаў мужычка—абрус ў яго вазму, хай паспрабуе ня даць, ад голаду ў мяне памрэш! Трэба-б цябе было зноў у лес гнаць, ды ізноў што не так зробіш!

У футра мяждзьведжа загарнуўся, маляхай воўны на самыя вочы насынуў, валёнкі ў сярэдзіне авечай скурай заслаў. Сеў на развалкі, сенам абклаўся, паехаў у лес Малога Маластроўца шукаць.

Завіруха гуляе, съляды замятае. Мароз праз футра пралез, казыраць Цімоха пачаў. Блукae па лесе Цімох, Малога Маластроўца гукае. Ды толькі вецер гудзе ў адказ, ды ваўкі яму падываюць. Рады ўжо Цімох да хаты вярнуцца ды дарогу згубіў, па якой у лесе заехаў. Ад злосці пачаў каня біць: уздыбіўся конь ды на ногі ўпаў. Саскочыў Цімох з саней, да каня зь бізуном кінуўся ды ад дзіва ў сънег сеў: быў конь-асілак — цацка драўляная стаіць. Піхнуў яе Цімох нагой, да развалак павярнуўся, а там, дзе былі развалкі новыя, стаяць санкі дзіцячыя.

Спалохаўся Цімох, преч ад тых цацак пабег. Ды толькі сънег пад валёнкамі пра-вальваеца, футра за дрэвы чапляеца... Як загінуў Цімох нікто не бачыў.

А Янка ў бацькаву хату вярнуўся жыць. і стаў, як і бацька, добрым дрывескам. На-вучыўся таксама квас-травяніцу рабіць, каб Малога Маластроўца пачаставаць: заўсёды ў хаце поўны жбан стаіць, госьця чакае.

Першы сънег

Святлана Белая

Я даўно не ляпіла сънегавікоў. З той самай зімы, калі апошні раз была ў сваёй бабулі Вольгі.

Я люблю прыязджаць да яе ў маленькі ўтульны гарадок зь дзіўнай назвай Старыя Дарогі, у гэтым годзе якім споўнілася 410 гадоў. (Кажуць, што Кацярына, праязджала з Пецярбургу ў Польшчу прыпынілася тут, бо ейная карзта засела пасярод вуліцы. Раззлаваная царыца ў гневе ўсклінула: «Вот уж эти старые дороги!», — ня ведаучы, што гэтыя слова дадуць назму мястечку)

Бабулін дом стаіць на самай ускрайні. Лес. Цішыня. Спакой. Я люблю сустракаць у Старых Дарогах першы сънег. Прасынешся ў бабулінай хаце і не павершь сваім вачам. Невялікі пакой ах іскрыца ад сънегу, што памаладзіў землю, зрабіў яе съяточна-радаснай. Высоўваю з-пад чэлпялікі кўдуры нагу. Бр-р-р холадна. Не, лепш яшчэ паляжу ў цяплай пярыне.

Заглядвае ў пакой бабуля, бачыць, што ўжо ня сплю, пытаецца: «Ну, як спалося?» — і адразу: «Уставай хутчэй, бульба ўжо кіпіць». Я ведаю, што бульба, ачышчаная, чакае майго прабуджэння ў чыгунку з халоднай вадой. Але бабуля заўсёды так гаворыць, бо хоча прыспешыце мяне. О, я добра вывучала яе маленкую хітрасьць.

— Я ты-ж абяцала ўчора бліноў напячы, — прыгадваю я. — Сёньня-ж нядзеля.

— А то і праўда, — успамінае бабуля. Пайду раствараваць бліны, я -ж і сываратку ўжо прыгатавала.

Бабуля тупае на кухню, я лячу на двор. Колькі сънегу за ноч насыпала, цэлая пярына каля ганку. Раблю быстрый рухі рукамі, нахілы, абціраюся сънегам. Чую, як бабуля стучыць ў акенца веранды, кліча ў

хату. Але хіба можна паслухацца яе, калі ўсё съпявае навокал, радуецца першаму сънегу. Я бягу да каліны, якая расце пры канцы саду. Чырвоныя гранкі, засыпаныя белым сънегам. Бел-чырвона-белая каліна. Я люблю яе ягады за ўжо без гаркоты смак. Ягады прыемна таюць разам зь снегам у роце. Памятаю, як мой дзед Яўхім кожны ранак зъядаў вялікую жменю ягад. Частаваў і мяне, але я тады не разумела, як ён можа есці такую кісліну.

Шабуршыць пад нагамі лісьце саду. Ціха дзеляцца навінамі дрэвы. На антонаўцы яшчэ вісіць некалькі яблык. Я спрабую адзін. Сапраўды, няма нічога лепшага, чым крышку падмёрзлую кіслую, з хрусткімі съняжкінкамі антонаўка. Іду ў палісаднік. З-пад сънегу дагароюць апошнія агенчыкі восеніскіх кветак. Дзіўнае спалучэнне: белы сънег і карычнева-чырвоныя, жоўта-аранжавыя краскі.

Бабуля кліча за стол, на якім вялікай горкай ляжаць румяныя бліны. Быў-бы зараз з намі бацька, абавязкова прадэкламаваў-бы:

Дзенін быў съяты. Яшчэ ад ранняня
Блінцы пікляіся на съяданыне.

І ўжо пры печы з чаплюю стаяла маці... пад рукою
Таўклюісі дзееці, заміналі.

Або съмяяліся, пляялі.

Услов заняу сваё ўжо места.

На ім стаяла дзежка цеста.

І апалоніі то і дзела

Па дзежцы бегаў жава, съмела.

І кідаў цеста ў скавародкі.

Давала піск яно кароткі,

Лълюнчыся з шумам на патэльні

І ў жар стаўлялася пякельны.

І там зъ яго ўжо ў вачавідкі

Пікляісі гладзенъкія пліткі

Бліноў, спаднізу наздраватых,

У гору пышна, пухла ўзынных,

І ужо адтуль рукою маткі
На ўслон шпурляліся аладкі,
А дзеці іх дауно сачылі
І на ляту блінцы лавілі.
Заядле мазалі іх здорам.

Бяз гэтага коласаўская верша не абыходзілася ні водная блінная нядзеля. А бліны бабулі сапрауды надзвычайныя. Колькі я не прыглядалася, як яна робіць іх, колькі не спрабавала зрабіць сама, але такія дух мяня, пышныя і смачныя ніколі чамусыці ня выходзілі. Бабуля, мая, наогул, майстрыца на печыва. Найлепшыя караваі некалі пяклі яна ў Старых Дарогах. Калі была маладзейшая, не было адбою ад суседак, сваякоў, знаёмых, а то і проста старадарожцаў, якія прасілі яе съячы вясельны каравай. Высокія, пышныя, упрыгожаныя дзіўнымі кветкамі, птушкамі, фігурамі ... Але галоўнае, усе ведалі, што зь лёгкай бабулінай рукі будзе ў маладых, якія пасмакавалі каравай і пачаставалі ім гасцей, дабрабыт і шчасце ў хаце, як і ў самой каравайніцы, спадарыні Вольгі.

Адкуль у бабулі такая сіла ў руках, не аднойч думала я. Можа, гэта ад маёй прабабкі Анастасіі, кампенсацыя за ейны нясклаўшыся жыццёвё лёс? Прабабка Анастасія, капыльская пяўнуня і прыгажуна, нарадзілася ў адзін дзень зь Зымітраком Жылуновічам, і адна бабка-павітуха прымала роды ў маці маёй прабабкі і маці Змітрака. Пасьля Анастасіі і Зымітрака, як і ўсёмястэчковыя дзеці, расьлі разам, разам калядавалі, шукали запаветную кветку - папараць. Калі Зымітрак паслаў сватоў да бацькі Анастасіі, майго прапрадзеда Андрэя, то тыя вирнуліся ні з чым. Пррапрадзед адмовіўся нават гаварыць зь імі, сказаўшы: «Я хачу маёй дачыці добрай долі!». Анастасія выйшла замуж не за галікa, а за заможнага суседа, але добрай долі ня мела. Яе муж памёр, пакінуўшы яе з трymа малымі дзяцьцемі.

мі. Зымітрок-жа ў тым часе далучыўся да нацыянальнай справы, пакінуў Капыль... Ягонае кахраныне да Настасіі выратавала яе сям'ю ад Сібіры ў пасыльрэвалюцыйныя гады. У пррапрадзеда толькі канфіскавалі зямлю й ягоную гаспадарку. Больш Анастасія лепшай долі не шукала. Гадавала дзяцей адна, хаця была вельмі прыгожай, адукаванай жанчынай, ведала 4 мовы. Вось такі быў ейны лёс...

Сёння бабуля Вольга чамусыці прысьнілася мне. Нешта вельмі цёплае, прыгадалася ў сыне. І ад тых съветлых успамінаў я і прачнунлася. А можа я праубудзілася ад дзівоснага съвята, які запаўніў пакой? Съвет струмяніўся аднекуль зьверху і ўсё ў пакой выглядала неяк па-съвяточнаму інакш. І толькі, калі паглядзела ў вакно, я ўсё зразумела. Выпаў сынег. Ня той што, толькі запляміць у леапардавую скuru зямлю, а сапраудны, пуштысты, глубокі. Сынег быў усюль: на дахах дамоў, на дрэвах, на аўтах. Нават паветра здавалася белым. Сынег павольна апускаўся на зямлю, замятаючы съяды рэдкіх праходжых.

Хіба можна уседзесьць у хаце ў такі дзень?! Як і ў бабуліным садзе шуршиць пад нагамі лісьце. Сынег мягчэйшы за пух. І сынегавік зь яго лепіца вельмі лёгка. Ён стаіць такі сымпатычны і шчаслівы, што, нарэшце, пачаўся ягоны час. Некаторая дрэвы яшчэ не пасьпелі скінуць лісьце і бел-чырвона-жоўта-зялёныя краявіды навокал. Сынег каля клёнай усыпаны разнакаляровымі асколкамі восені.Чырвонае лісьце, як кропелькі крэвы на белым рушніку зімы.

Я вяртаюся ў хату. Разводжу цеста. Пачынаю печ аладкі. Шыпіці скаварада, растуць на вачах бліны. І ўпершыню яны атрымоўваюцца такія-ж смачныя, пышныя і духмяныя, як і ў маёй бабулі Вольгі.

ПД БЯ-ЧЫРВОНА-БІЛЫН СЪЯГЫ

75 угодкі I Усебеларускага Кангрэсу— ў Менску

Анатоль Старадарожскі

Творчы вечар сяброў Менскага грамадзка-асьветніцкага клубу «Спадчына» «У далонях маёй Беларусі», прысьвеченны 75 угодкам I Усебеларускага Кангрэсу, адбыўся 10 снежня ў Доме літаратара.

У фэе вялікай тэатральнай залі былі разъмешчаны дэльце выстаўкі: фотавыстаўка, якая адлюстроўвала гісторыю клубу «Спадчына» на працягу ягонаў амаль 8 гадоў, дэйнасць і мастицкая выстаўка мастакоў сябраў клубу. Партрэтны майлонак Першага ўраду БНР выканана Уладзімір Жук. Мікола Рыжы выставіў 6 графічных твораў, партрэтаў выдатных дзеячаў беларускага адраджэнскага руху Васіля Захаркі, Аркадзя Смоліча, Расьціслава Астроўскага, Яўхіма Кіпеля, Вацлава Ластоўскага, Канстантына Езавітава. Графічны партрэт Івана Луцкевіча прадставіў Андрэй Карпук, партрэт Антона Луцкевіча — Юрый Хілько. Але́сь Карповіч паказаў партрэт Францышка Аляхновіча, Анатоль Крывенка партрэты Янкі Станкевіча, Аўгена Калубовіча, ён-жа выставіў галерэю алейных партрэтаў беларускіх дзеячаў: Канстантына Езавітава, Расьціслава Астроўскага, Аўгена Калубовіча, Яўхіма Кіпеля. Цікавую экспазіцыю графічных партрэтаў выдатнейшых дзеячаў нашай культуры зрабіў старэйшы сябра клубу, мастак Яўген Ціхановіч. Узвес шматлікіх гасцей вечарыны былі прадстаўлены партрэты Я. Коласа, Я. Купалы, М. Багдановіча, А. Цёткі, А. Міцкевіча, М. Чарота і інш.

Пасыль прагляду выставак госьці і ўдзе-

льнікі вечарыны былі запрошаны ў тэатральную залу Дома літаратараў, якая была ўдэкаравана мастаком Міхасём Гараймовічам. Сцэну ўпрыгожваў плякат «У гонар 75 угодкаў Першага Усебеларускага Кангрэсу», ніжэй яго — штандар клубу «Спадчына». Па баках сцэны стаялі плякаты з словамі гімна клубу.

Вечар адкрыў старшыня клубу «Спадчына» Анатоль Бэлы. Ён зачытаў прывітаныні, якія даслалі ў адрас уздельнікаў вечарыны Прэзыдым Рады БНР, Беларускі Кангрэсовы Камітэт Амерыкі, Галоўная Управа БАЗА, Згуртаваныя Беларуска-Амэрыканскіх Вэтэранаў, часопіс «Полацак». Усе тэлеграмы былі сустрэты прысутнымі бурнымі воплескамі. Пасыль прывітаныні старшыня перадаў слова для дакладу Аўгену Калубовічу, сыну былога прэм'ер-міністра ўраду БНР. У сваім дакладзе Аўгэн Калубовіч нагадаў, што толькі старонкі з гісторыі правядзення I Усебеларускага Кангрэсу і моманту абвешчання незалежнасці Беларусі, але гарманічна спалучыў гісторыю з сёньняшнім днём, з задачамі ў справе адраджэння нашага народу.

Пасыль дакладу па добрай традыцыі клубу «Спадчына» адбылася нагорода яе ганаровых сябраў. З нагоды 75-гадовіны I Усебеларускага Кангрэсу, за плённыя клопаты і самаахвярнае служэнне Бацькаўшчыне, Рада клуба падрыхтавала спэцыяльныя граматы (мастакае афармленыне Але́сь Цыркунова, вершаваныя тэксты паэта Віктара Шніпа) сваім ганаровым сябрам. На

гэты раз старшыня клубу ўрачыста ўручыў і Міколе Ермаловічу, Юрью Штыхаву, Лявону Лычу, Язэпу Юху. Пасля юнагародаў Анатоль Белы перадаў дырэктару літаратурнага мастацкага музэя-архіва Ганне Сурмаč вялікі пакунак дакумэнтаў, якія былі дастаўлены з Амэрыкі на бацькаўшчыну (архівеў Ўладзіміра Бакуновіча). Ганна Сурмаč шыры падзякавала за гэтыя бясцэнныя гістарычныя крыніцы і паабяцала на толькі пільна захоўваць іх, але даць магчымасць пазнаёміца зь імі дасьледчыкам, якія вывучаюць гісторыю эміграцыі.

У мастацкай частцы вечара чыталі сваі вершы сабры клубу «Спадчыны» Аўгэн Гучок, Лявон Эміліп, Святлану Багданкевіч, і інш. Камерна-інструментальны ансамбль, які дзеянічае пры клубе (Алена Бабарыкіна скрыпка, Уладзімір Палупанаў—гітара, Галіна Смоляк-фартэп'яна) выканала некалькі намяроў. Вакальны сіксэт клубу прасяляваў песню па драме Алы Сакавец «Лесавічка» і музычную навэзу «Рагнеда і Уладзімір» Генадзя Ланеўскага. Душою вечара сталі сольныя выступленыні кірауніка мастацкага ансамбля клубу, лаўрэату конкурсу опэрных съпевакоў у Вене Галіны Смоляк і съпевы пад гітару Уладзіміра Палупанава, які акрамя сваіх песняў, выканала рамансы на словаў М.Багдановіча, а разам з Галінай Смоляк раманс «У космах скхаваліся кветы чырвонныя». Арыгінальны жанр мастацкай дэклімацыі паказала Раѓіна Сушчова, якая прачытала свае інсцэнероўкі і кампазыцыі, пабудаваныя на дзіцячым гумары. Дзіцячы ансамбль, які працуе пры літаратурным музэі, выканала інцэнроўку «Купалінка». Вечар закончыўся выканьнем гімна клубу «Спадчына», які разам з спадчынцамі съпявала ўся заля.

Жыве Беларусь!

Гімн клубу «Спадчына»

Словы Анатоля Зэкава

Музыка Галіны Смоляк

Зямля пад белымі крыламі.

Зямля бацькоў, зямля Скарэны,
Пакуль жывем, датуль ты з намі
Блакітнавокая Айчына.

Прыпеў:

Гэй, беларусы, дружна ўстанем,
Страсем з души няволі груз.
Пакуль між «спадчынцаў» яднаньне
Датуль жыве і Беларусь!

Адрынем крыўды, зло і звязягі.

Мы адраджаемся сягоныня.
Пад бел-чырвона-белым сцягам
Яднае нас усіх «Пагоня».

Прыпеў:

Гэй, беларусы, дружна ўстанем,
Страсем з души няволі груз.
Пакуль між «спадчынцаў» яднаньне
Датуль жыве і Беларусь!

Нам быць манкуртамі даволі,

Нам самы час усім зъяднацца

За долю лепшую, за волю.

За тое, каб людзьдзямі звацца.

Прыпеў:

Гэй, беларусы, дружна ўстанем,
Страсем з души няволі груз.
Пакуль між «спадчынцаў» яднаньне
Датуль жыве і Беларусь!

ГІМН ТАВАРЫСТВА «СПАДЧЫНА»

ЖЫВЕ БЕЛАРУСЬ!

Слова Анатоля Зэкава

Музыка Галины Смоляк

Лаводле марша

С. А. *Люблюс марса*

С. А.

тр. Зя-мля пад бе-лы-ми кры-ла- ми, Зя-мля бацькоу, зя-мля Ска-ры-ны,

Т. Б.

па-куль живем, датуль ты з на-мі, Бла-кіт-на-во-ка-я Ай- чы-на.

ПРЫПЕЙ:

ГЭЙ, бе-ла-ру-сы, дружна чстанем, страдем здышы ня-бо-лі груз.,

* Па-куль живе міжнасян-нань-не да-туль живе і бе-ла- русь!

* Варыянт выкананьня апошняга радка прыпеву, прыняты таварыствам „СПАДЧЫНА”: «Пакуль між „спадчынцаў“ Яднаньне датуль жыве і Беларусь!»

*** КАРНІ НАШАГА РДУ ***

Чатырнаццаць дзён па Беларускаму часу

Кастусь Калоша

З Палацку паабедзе мы паехалі ў стары гісторычны горад Віцебск. Нас спаткалі ў Віцебскім дзяржаўным тэатры імя Якуба Коласа, уручылі кветкі. Дырэктар тэатру Геральд Асьвицінскі, які прывітаў нас, паказаў пакой тэатру, грымёрную, кафэ, залю для канфэрэнцыяў, тэатральную залию, сцэну з мадэрна акустыкаю. Усё было ўпрыгожана ѹдэкаравана. Нам вельмі спадабалася тут, бо гэта ёсьць адзін зь лепшых тэатраў Беларусі. На сёнянняшні дзень тут налічаваеца каля 100 сталых акцёраў і прыблізна 80 артыстаў, які за-прашаюцца часова, на выкананыне асобных роляў.

Пасыль спатканняў у тэатры мы зрабілі экспкурсію па гораду. Спачатку наведалі дом, дзе пражываў сусъветна-вядомы мас-так Марк Шагал, які пазнайеў жыў у Францыі і ЗША. Недалека ад ягонага дому стаіць помнік, які быў афіцыйна, вельмі ўрачыста адкрыты гэтым летам. (Шкадкуюм толькі, што ніякіх публікацыяў аб дзейнасці віцеб-скага мастака мы ѹ Віцебску не змаглі дастаць).

Нам вельмі хацелася пабачыць дзіцячы шпіталь, дзе лечацца ахвяры чарнобыль-скай трагедыі. У Віцебску нам прадставіла-ся такая мажлівасць. Нас спаткаў галоўны доктар Іван Какушкін, прадстаўнік прэсы і тэлебачання. С. Карніловіч перадаў 10 пачак мэдыкамэнтаў ад царквы Жыровіцкай Божай Маці, што ў Кліўлендзе. Іван Какушкін прыняў мэдыцыну і, запрасіў нас у свой кабінет, дзе праінфірмаваў, што цяпер у шпіталі знаходзіца каля 200 дзяцей, мно-гія з іх паехалі на лета дамоў, у падчарно-

быльскую зону. Найбольшай проблемай шпітalia ёсьць нястача адпаведных лекаў. Таксама не хапае мэдычных інструментаў, якіх ў Беларусі не прадукуюць, а таксама мэдыцынскага абсталявання. Часта пры-ходзяць лекі, якія менш за ўсё патрэбныя на дадзеную хвіліну. У канцы гутаркі доктар падзякаваў за мэдыкамэнты і паказаў пакой з хворымі. У адным былі дзеци ў веку ад 6 да 11 гадоў. У пакой было па 8 ложкаў, усё чиста, дзеци з сумнымі вачамі выказва-ліся, што яны хочуць дахаты. У другой палаце, ляжалі дзеци ад 3-6 гадоў, ура-жаныне было яшчэ больш гораша. Дзеци выглядалі больш хворымі, яны амаль не ўсыміхаліся. Пад канец абыходу дзіцячых пакояў, у нас зрабіліся сумнае ўражаныне, бо было вельмі шкада малых дзяцей.

Пад вечар мы вярнуліся ў тэатр, дзе ад-былася прэс-канфэрэнцыя, на якой прысут-нічнікі прадстаўнікі з розных арганізаціяў, прэсы, тэлебачання. Ад групы выступалі С. Карніловіч, К. Калоша, В. Лукашэвіч, якія ў асноўным ск汇报арызувалі жыццё беларусаў у Амэрыцы, якія захавалі сваю мо-ву, культуру, песнёню нацыянальную съведо-масць, якія, нарэшце, змаглі наведаць Бе-ларусь. Мы адказалі на пытаныні прэсы, а таксама пытаныні публікі.

Пасыль жаночы хор «Васілёк» пад кі-раундцвтом Вольгі Лукашэвіч і акампані-мэнт Федзі Паула ўча выканаў песні: «Я ад вас далёка», «Поле», «Роднае слова», якія выклікалі вялікія захапленыя ўцікаўасць ў прысутных, якія пляскалі ў далоні, а пасыль канцэрту падыходзілі да нас з сло-вамі падзякі.

У час выступлення хора «Васілек» у віцебскім дзяржаўным тэатры імя Якуба Коласа.

Стаць спраva налевa: Кастусь Калоша, Вольга Лукашэвіч, Гэлена Радзюк, Кацярына Валюкевіч, Валянтына Ягоўдзік, Ірына Врэціц, Маня Нэстар, Анатоль Лукьянчык, Федзя Паўлавец

Затым усе зайшлі ў тэатральную залю, дзе адбылася пастаноўка спектаклю «Вежа» ў выкананыні артыстаў тэатру. Зымест пастаноўкі наступны: па абвешчаныні сувэрэннасці Беларусі чалавек задумаў пабудаваць найвышэйшую вежу. Гэтая навіна разыяслася па ўсім сьвеце. Мяццовыя ўлады ня ведалі як зреагаваць на гэта, а тут яшчэ пачалі прыязджаць свякі й родныя з Амерыкі...

Для нас запрауды было вельмі цікава, радасна й прыемна пабачыць першы раз пастаноўку ў беларускай мове й у прафэсійных выкананыні на Бацькаўшчыне. Затым адбыўся супольна банкет у кафэ тэатра, у якім прынялі ўдзел прадстаўнікі арганізацыяў, артысты. Пад тост шампанскага распачаў банкет дырэктар тэатра, Г.Асьвяцінскі, які прывітаў гасціцей і ўсіх прысутных, падзякаваў за прыезд і прысутнасць. Падымаліся іншыя тосты, ад гасціцей выступалі С.Карніловіч, В.Лукашэвіч, К. Ка-

лоша. Яны дзякавалі за прывітаныні, вельмі добрае прыняцьцё, спектакль пажадалі большага супрацоўніцтва і плённай працы ў будучыні. У часе банкету выступалі лякальныя ансамблі, харавыя і музычныя, а ў канцы пад аркестру адбыліся супольныя танцы ў вельмі вясёлым настроі. І так а 1-ай гадзне раніцы, раззвітаўшыся, мы ад'ехалі аўтобусам у Менск, адкуль раніцай разъехаліся да сваіх родных і знаёмых.

Адведаўшы крыху родных, неўляікай група ў складзе Анатоля, Натальі й Алены Лукьянчыкаў, Мані Нэстар, Вольгі Лукашэвіч, Іры Врэціц (Трэц'яковай), Каці Валюкевіч, Кастусь Калоша 7 жніўня наведала Жыровіцкі манастыр. Нас прыняў япіскап Констанцін Наваградзкі й Лідзкі, рэктар Менскай Духоўнай сэмінарыі. Спачатку ён прызначыў да нас двух сэмінарыстаў, якія добра размаўлялі па-беларуску. Тыя паказалі нам царкву, капліцы, будынкі манастыра. Далей япіскап запрасіў нас у

сваю канцылярюю. К.Калоша праінфармаваў, што група прыехала з Амэрыкі, горада Кліўленда. Усе яны парафінен праваслаўнае царквы Жыровіцкае Божая Маці і хацелі-б пазнаёміца з манастыром, сэмінарыяй. Уладыка Канстанцін паведаміў, што цяпер прыядзяе вельмі шмат турыстаў. Напрыклад, у гэты-ж дзень прыехалі аўтобусамі звыш 200 дзяцей. У манастыры цяпер праводзяцца рамонты, некаторыя будынкі ўжо закончаныя. Людзі вельмі шмат памагаюць ахварнай працай. Адносна сэмінарыі, дык наўку тут ёсьць 4-х гадовая і ужо адбыліся першыя выпускі. У сэмінарыі, апрача славянскай мовы, выкладаецца і беларуская мова. Кандыдатаў у сэмінарыю ёсьць шмат. На 1992-1993 наўчальны год паступіла 150 заявак, а з прычыны нястачы памешкання прынята толькі 50. Цяпер ад ураду адміністрацыі сэмінарыі атрымала трэці паверх будынку. Тут будзе рамонт, і сэмінарыя будзе паширана. Далей Уладыка

пачаставаў нас кавай зь печывам. У канцы паказаў клясы сэмінарыі, пакоі сэмінарыстаў. На разывітаныне Ўладыка падарыў для Кліўлендзкай царквы вялікую ікону Сабор усіх Беларускіх святых у рамцы і ўпрыгожаную вышыванымі рушнікамі. Мы з свайго боку злажылі ахвару на рамонт і пашырэньне сэмінары.

Мы не стараліся прывезеныя мэдыкамэнты перадаць толькі ў менскія больніцы, бо яны найлепш забясьпечаныя мэдыцынай. Так, частку мэдыкамэнтаў (10) пачак мы перадалі ў Менскую 9 гарадzkую клінічную больніцу. Нас спаткаў галоўны доктар Леанід Бардзіян і карэспандэнт ад газэты. К. Калоша паведаміў, што гэтыя мэдыкамэнты—падарунак ад беларускае праваслаўнае царквы ў Кліўлендзе. Доктар запрасіў у сваю канцылярюю, пераняў мэдыкамэнты і расказаў, што з больніцамі цяпер ёсьць праблемы, бо не хапае мэдыцыны, а фабрыкаў, што выпускаюць лекі ў

У часе адбядвання Усыпенская сабору ў Жыровіцах.

Стаяць зльева направа: Кастусь Калоша, Маня Нэстар, Вольга Лукашэвіч, Ірына Врэціц, сэмінарыст Жыровіцкай сэмінарыі, Анатоль Лук'янчык, Натальля й Алена Лук'янчыкі, Каця Валюковіч.

Беларусі няма. (Прадукуецца толькі адзін гатунак). Раней мэдыцыну дастаўлялі з усходній Нямеччыны, Чэхаславакіі. Ёсьць надзея, што адбудуюць фабрыкі й тады сітуацыя палепшыцца. Таксама ёсьць недахоп сучаснай дыягнастычнай апаратуры і мэдычных прыладаў. Паказаўшы пакоі штала, доктар падзякаваў за мэдыкамэнты. На развітаньне мы пажадалі яму добрых посыпехаў у атрыманы неабходных мэдыкамэнтаў і аbstяльваньня.

Другую частку мэдыкамэнтаў (10 пачак) сям'я Анатоля Лук'янчука перадала ў дзіцячыя абласны шпіталь горада Бярэсце. Доктарка Л.Постаялка вельмі добра прыняла гасьцей, павяла па шпіталі і расказала, якія цяпер цяжкасці ёсьць з хворымі, якой мэдыцины, апаратуры у першую чаргу не хапае. Апрача падзякі за мэдыкамэнты пры развітаньні, доктарка пераслала цёплую пісъмовую падзяку ад шпітала.

Апошнюю частку мэдыкамэнтаў К.Калоша перадаў у дзіцячыя абласны шпіталь горада Баранавічы, якія пераняла на лётнішчы яго стрыечная сястра дзіцячы, доктар Марыя Кайко. Калі пазыней Кастусь Калоша прыехаў у Баранавічы, дык галоўны доктар Ул-дзімір Зеневіч запрасіў яго ў шпіталь, дзе паказаў асноўныя аддзяленні і пляны на будову новага дзіцячага шпітала калі горада Баранавічы. Таксама ён прыдставіў госьця з Амэрыкі на канфэрэнцыі дактароў. К.Калоша паведаміў, што пра гэты дзіцячы шпіталь ён даведаўся ад сваёй струченае сястры доктара Мары. Затым ён расказаў пра мэдычнае абслугоўваньне ў Амэрыцы, праінфармаваў, што ў ЗША шпіталі прыватныя, а не дзяржаўныя, або прыватна-сямейныя. Сказаў, што лячэнне вельмі дорага каштue, але амэрыканцы маюць мэдычнае забясьпечаньне, і яно стаіць на выскокім узроўні. На развітаньне доктар

падзякаваў за мэдыкамэнты, а Калоша пажадаў добрых посыпехаў у пабудове новага дзіцячага шпітала.

Падсумоўваючы агульна дні, праведзенныя на Бацькаўшчыне, хачу адзначыць, што гэта было адно з найбольш арганізаваных наведванняў эміграцыі Беларусі. Вялікае значэнне у гэтым адыгралі тры фактары: арганізацыйная праца, якую правёў Сяргей Карніловіч перад паездкай у Беларусь, лёгкасць атрыманьня візаў, з якімі нам вельмі дапамог Уладзімір Сакалоўскі, а таксама тое, што на Бацькаўшчыне наш прыезд спансараўала таварыства «Бацькаўшчына».

Для нас было вельмі цікава наведаць беларускія музеі, батанічны сад, гісторычныя мясціны, пабачыць,помнікі старожытнай культуры, цэрквы, манастыры, а таксама пазнаёміцца з некаторымі ўрадаўцамі, пісьменнікамі, беларускай інтэлігенцыяй, шчырымі беларускімі людзьмі, якія нас вельмі добра прымалі і якіх мы лічылі як сваіх родных. Незабыўнымі для кожнага з нас былі паездкі на радзіму, дзе мы сустрэліся з сваімі сваякамі і роднымі.

Паколькі зараз ёсьць мажлівасць вольна адведаць Беларусь, беларуская эміграцыя плянуе наведваць свою Бацькаўшчыну часцей. Пажадана, было, каб урад Беларусі або нейкай прыватнай арганізацыі маглі заапекавацца кожным, дапамаглі дастаць візы(а яшчэ лепш было атрымоўваць іх беспасрэдна на лётнішчы ў Менску). Таксама хацелася-б каб для нас, эміграцыі, былі распрацаўваны спэцыяльныя маршруты найбольш памятных беларускіх гісторычных і культурных мясцін, выпушчана аў іх спэцыяльная літаратура. Гэта шмат у чым дапаможа эміграцыі пазнаёміцца з Бацькаўшчынай, навязаць добрую і цесную лучнасць зь беларускім грамадствам.

ПАНЯЩА ЗЯНІ

Успаміны

Вось і кануў у Лету
ящчэ адзін, 1992 ад
нараджэння Ісуса
Хрыста год.

1000-й Год ад
стваразнія Полацакай
япархіі

75 Год ад Першага
усебеларускага Кан-
грэсу й абвешчаныя
незалежнасці Беларусі.

Год першага сьвяткаваныя Слуцкага
паўстання на Бацькаўшчыне і XX Сустрэчы
Беларусаў Паўночнай Амэрыкі.

Ён быў складаны, цяжкі, пераломны для
нашай Бацькаўшчыны і ўсяго народу. Ён
быў годам праверкі нашай трываласці,
втырмкі, згуртаванасці.

'92

1 разам з тым ён
быў памятным. Друг
год незалежнасці
Другі год надзеяў
Другі год стваральнай
працы.

Таму, шаноўныя
чытачы, давайце ящчэ
раз перагартаем ў па-
мяці нашай старонкі
1992 году.

Узгадаём некаторыя ягоныя найболыш
яркія падзеі, якія, мажліва, будуть ящчэ
не адзін раз вяртаць нас у 1992 год. Падзеі,
якія адбываюцца ў жыцці беларусаў Баць-
каўшчыны і беларусаў Замежжа. Падзеі,
якія адбываюцца ў лёссе усіх беларусаў. Неза-
лежна ад месца пражываныя і веравызнання

II дзень XX Сустрэчы Беларусаў Паўночнай Амэрыкі. Канцэрт. Выступае кліўлендзкі хор «Васількі». Дырэгую Вольга Лукашэвіч.

У канцы ліпеня група беларусаў (34 асобы) Амэрыкі наведала Бацькаўшчыну. Менск, Вільню, Палацак, Віцебск, Жыровіцы і пэўна, мясьціны, адкуль кожны зь іх родам, адкуль іхня карані. Вольга Лукашэвіч упершыню пабывала ў сваёй роднай Гараднай, што на Палессі. У адну нядзелю, сабралася ў хаце яе цёткі Ганны радня, сваякі. Пачалі ўспамінаць съпяваль палескія песні. Гэты цудоўны вечар (верхні правы здымак) на Бацькаўшчыне, пэўна, ніколі не забудзеца.

А што найбольш запомнілася Мані Патапенка і Кацярыне Валюкевіч? (верхні здымак зьлева) Можа быць, падарожжа ў Вільню? Каля Вострай Брамы іх зь съцягам і плякатам сустрэлі беларускія віленчукі. Гэты момант сустрэчы якраз і адлюстраваў фатографаматар. (Ніжні здымак)

Таксама ў памяці кліўлендцаў застанецца сустрэча з Пётрам Краўчанкам, Уладзімірам Герасімовічам, Сяргеем Мартынавым, якія наведалі Кліўленд 18-20 верасьня (с.56, ніжні здымак). І яшчэ адна дата. Яшчэ адно нашае нацыянальнае съвята— Тысячагодзьдзе—будзе помніца і пяць, і дзесяць, і сто, і тысячу гадоў. 1000 годзьдзе заснавання Палацкай япархіі—гэта пачатак адраджэння нашай духоўнасці, вяртанье да сваіх вытокаў, рэлігіі, сумленняў. Няхай-жа благаславенне дастойнага Уладыкі Філарэта палачанаў у часе съвяткавання (с.56. фота В.Шчэцкі) стане благаславеннем усяго беларускага народу ў 1993 годзе.

З ЖЫШЧЯ ЭНГАГАЦЫЙ

BELARUSIAN CONGRESS COMMITTEE OF AMERICA

724 WEST TANTALLON DRIVE, FORT WASHINGTON, MARYLAND 20744
PHONE: (301) - 292-2610

ELEVENTH
BELARUSIAN CONGRESS
OF AMERICA

R. Zavistovich
President
V. Cierpicki
Vice-President
C. Mierlak
Vice-President
M. Bachar
Vice-President
I. Rahalewicz-Dutko
Vice President,
Cultural Affairs
M. Sienko
Secretary
L. Visotsky
Treasurer

The President-elect
Little Rock, Arkansas

November 14, 1992

Dear Mr. President-elect:

On behalf of the Belarusian Congress Committee of America, representing Americans of Belarusian descent throughout this nation, I would like to congratulate you on your election to Presidency.

The Committee is looking forward to your leadership in both domestic and foreign affairs in this post-Cold war era.

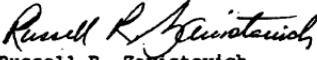
The Republic of Belarus suffered more than any other nation from the radioactive fallout after the Chernobyl disaster.

Having renounced the deployment of nuclear weapons in their country, the Belarusian people are striving to make the transition from communism to democracy and from the command economy to the free market. Your support of the Republic of Belarus in these important matters will be greatly appreciated by all the Belarusian Americans in this great country of ours.

MEMBERS:
M. Kalenik
N. Mancywoda
G. Naumczyk
V. Pielesa
I. Scors
K. Worth
C. Najdzik
Mrs. L. Brylewski
R. Cupryk

AUDITING COMMITTEE:
N. Kosciuk
M. Paluchovich
Mrs. L. Machniuk

Sincerely yours,

Russell R. Zavistovich
President

December 1, 1992

Russell R. Zavistovich, President
Belarusian Congress Committee of America
724 West Tantallon Drive
Fort Washington, MD 20744

Dear Russell:

I was so very pleased to receive your warm message of congratulations. I've been humbled and also thrilled by the tremendous outpouring of support and enthusiasm from around the world.

The next four years will pose many critical challenges. Al Gore and I look forward to doing all we can to help make the future better for everyone.

Sincerely,

Bill Clinton
Bill Clinton

Даслалі ў часопіс «Полацак» \$:

Азарка Ю. — 24, Азарка Я.—10, Акула К.—50, Андрусышына Ю.—54
 Балтрушэвіч В.—120, Бартулі В. і Ф.—54, Белямук М. 6500, Брылеўскі Ул.—60,
 Валюкевіч К. — 4, Вініцкая— 76, К. Воробей К.—30, Ворт К.—75 Варачаеу Ул.—50
 Галляк Р. —20, Галоўка М—50, Грэбень М—50, Говард Ф.—160, Грыцук В.—150,
 Грынкевіч К.—90 Грынкевіч С.—60, Гутырчык С.—25
 Даніловіч Б.—125, Дубаневіч В.—4,
 Занковіч А.—54, Запруднік Я. —150, Завістовіч Р.—60
 Кабяка А.—28, Кажан А.—40, Кажан В.—130, Каленік М.—100, Калоша К.—200,
 Каваленка Я.—35, Карніловіч С.—81, Каҳаноўская І.—30, Кананчук Т.—8, Кананчук
 Г.—15
 Калядка М.—24, Кіпель В.—70 Касцюкевіч Ю.—83, Кулеміш П. (Мельяніновіч С.)—80
 Лагуш М —4, Літаровіч Л.—25, Лукашэвіч В.—12, Лукъянчык А.—30
 Махнach M. —60, Мароз Г—35, .Маталыцкі K.—35, Махахей С.—20, Мерляк K.—45
 Міцкевіч A.—30, Монід A.—50
 Набагез Ул.—100, Найдзюк Ю.—52, Наумчык Ю.—62, Нядзьвецкі П.—45
 Орса—Рамана A—80
 Палюховіч M.—85, Пелеса Ул.—91
 Ракуць Ул —65, Рамуки В. і В. — 54, Раковіч Я—36, Радзюк Г.—38
 Сажыч Я—50, Северанюк Л.—20, Сергеевіч В—35, Сенька M.—115, Смаршчок M.—150
 Страпко M.—35, Стрэчань А—35, Станкевіч Ю. —50, Станкевіч В. 20
 Тулейка M. —50,
 Ханенка Я.—40, Хмара С. -100.
 Цярпіцкі В.—40,
 Шымчык Я.—40, Шчорс M.—50, Шчрос I.—50, Шышка A.—100
 Юхнавец Я.—80, Яканюк Ул.—50
 Яраховіч A.—16, Яцэвіч В.—35, Ягаўдзік В.—20

Парафія Жыровіцкае Божае Маці, Кліўленд—7450

Усім вялікі дзякую!

Рэдакцыя ветліва просіць чыгачоў аплаціць залегласці за часопіс, бо мы будзем
 прымушаныя спыніць высылку часопісу. Мы пасылаем 120 часопісаў у Беларусь,
 Беласточыну, Віленшчыну, Дэзвіншчыну, Расею, Сібір і Казахстан летнічай поштай, а 240
 экземпляраў звыклай (марской) поштаю. Перасылка вельмі дарагая, але часопіс
 «Полацак» вельмі дапамагае нацыянальнаму ўсьведамленню і нас просяць, каб
 падвоілі высылку часопісу ў Беларусь. Асабліва просяць сэмінарысты з Жыровіц і
 студэнты вышэйшых навуковых школаў, але мы маєм замала фінансаў. Мы маєм надзею,
 што варожыя адносіны газэты «Беларус» і некаторых эміграцыйных «дзеячаў» у ад-
 носінах да часопісу прыпыняцца, бо яны не не дапамагаюць нацыянальнаму змаганню.

Публікацыі часопіса «Полацак» за 1992 г.

Ад рэдакцыі

Белая Святлана. Вяртанье крыжа.	I, 3
Белая Святлана Пачынальнікі.	УІ, 3
Белямук Міхась. З гісторыі Сустрэчаў Беларусаў.	УІ, 9-10
З пасланнія Сынода Беларускага Эзархату напярэдадні 1000-годзьдзя	
Праваслаўнай Царквы ў Беларусі.	ІУ, 3

Прывітаны

Калядныя і навагоднія прывітаныні:

Мітрапаліт Філарэт, япіскап Канстантын.	Х, 3
пратаярэй Міхась Страпко! парафіяльная рада парафіі	
Жыровіцкай Божае Маці ў Кліўлендзе.	ІХ, 34
Васіль Быкау, Анатоль Белы, часопіс «Полацак».	Х, 4-6
Святлана Сачанка, Ала Сівакова, грамадзкія арганізацыі Кліўленда.	Х, 7
З нагоды 75-годзьдзя Мітрапаліта Мікалая.	УІ,
З нагоды 75-годзьдзя старшыні Рады БНР др. Язэпа Сажыча.	УІІ
Прывітаны ўдзельнікам съвяткавання 1000-годзьдзя Полацкай япархii	
Мітрапаліт Мікалаі, а. Міхась Страпко, часопіс «Полацак».	УІ, 3
Прывітаны ўдзельнікам ХХ сустракні Беларусаў Паўночнай Амэрыкі	
Васіль Быкау, Рыгор Барадулін, Анатоль Грыцеевіч, Анатоль Белы, Лявон Ліпень	
Беларускія грамадзкія арганізацыі, царкоўная рада царквы Жыровіцкага Божае Маці ў Кліўлендзе.	УІ, 4-8
Прывітаны ўдзельнікам съвяткавання Слуцкага паўстання на Бацькаўшчыне	
Прэзыдым Рады БНР, часопіс Полацак, Беларускі Кангрэсовы Камітэт Амэрыкі. IX, 3-4	

Асьветнікі

Дубок Міхась Святы Кірыла Тураўскі.	ІІІ, 34-36
--	------------

Пачынальнікі

Аўтабіографія Канстантына Барысавіча Езавітава.	У, 16-23
Белямук Міхась Ён быў нашаніўцам	У, 4-5
Бяленіс Людвіка, Панцэвіч Грэна Слова пра бацьку.	У, 6-8
Успаміны Яўгена Ціхановіча	У, 9-15
Часлаў Найдзюк, Купала ў Вільні.	У, 24

З брутало жития

Белямук Міхась. Загадка царквы-пахаванні.	УІІ, 4-9
Грахоўскі Сяргей Вячэрняя малітва.	УІ, 3
Данілюк Барыс. Пачуй, о ласкавая маці.	ІІІ, 3-4
Дашыневіч Валянтына. Святы 1000-годзьдзя Праваслаўля ў Беларусі.	УІІІ, 7-12
Ядзьвіга Дзьвінская. Ён памёр за нас.	ІІІ, 5-7
Ермаловіч Мікола. Полацкая япархія і яе роля ў пачатковай гісторыі Беларусі.	І, 6-8
Калядзінскі Лявон. Храм сьв. Міхайлa віцебску.	УІ, 14-16

Мельнікаў Аляксей. Жыццё і жыцы ё сьвятой Еўфрасініі Полацкай	IУ, 4-8
Пуцко Васіль. Крых Еўфрасініі Полацкай і ўзвіжальная крыжы XII—XIII ст.	IУ, 12-18
а. Уляхін Міхаіл Духоўнае значэнне крыжа прэпадобнае	IУ, 8-12
Штыхай Юры. Аб стварэнні Полацкай япархіі	I, 4-5
Штыхай Юры. З гісторыі вывучэння крыжа прэпадобнай Еўфрасініі	УІ, 11-14
Штыхай Юры. Асноўныя этапы гісторыі Праваслаўнай Царквы ў Беларусі	УІІІ, 3-6

Наша гісторыя

Белямук Міхась. Эмблема на шчыце герба «Пагоні» . . I, 14-18, II, 28-30, III, 28-31, IУ, 18-22, УІ, 22-26	
Белямук Міхась. Тапаграфія знаходак манэт і аздобаў . . . УІІІ, 12-20, IX, 9-18, X, 9-15	
Дучыц Людміла. Як апраналіся нашыя продкі	I, 17-22
Касмілёў Валерый. Манэтныя двары на тэрыторыі Беларусі	IX, 5-8
Мясянікоў Анатоль. Выгнанык свайг Радзімы	УІІ, 16-21
Содаль Уладзімір Не адзін Гаўрыла ў Полацку	II, 20-22
Урбан Паўла Да пытання этнічнай прыналежнасці старожытных ліцьвіноў . . . I, 19-22, II, 23-27, III, 23-27, IУ, 23-28, У, 34-39, УІ, 27-31, УІІ, 11-15, УІІІ, 26-29, IX, 22-26, X, 16-19.	
Юхо Язэп Кароткі нарыс па гісторыі дзяржавы і права ў Беларусі . . УІ, 16-21, УІІ, 9-10, УІІІ, 21-25 IX, 19-21, X, 20-22	

Вобразы Бацькаўшчыны

Дучыц Людміла. Помнікі даўніны ва ўяўленыі беларусаў	УІ, 34-36
Карпук Андрэй. Мураванка	ІІІ, 60-61
Мароз Валентына. Па сонца, па долю	ІІІ, 62
Супрун Васіль Палац у Пружанах	У, 59-61
Тарасаў Сяргей. Незвычайная знаходка ў Полацку	УІІ, 35

Памяць зямлі

Белая Святлана. Віленскія беларусы расказваюць	ІІ, 34, ІІІ, 40-49, IУ, 52-54.
У, 46-48, УІ, 57-59, IX, 35-36	
Вітаўт Тумаш. Віленская беларуская гімназія . . .	ІІІ, 50-52, IУ, 55-57, У, 49-51 IX, 37-40,
Успаміны Яўгена Ціхановіча.	I, 40-45, II, 4-47, ІІІ, 43-47, IУ, 47-51,
У, 9-15, УІ, 53-56, УІІІ, 34-37, IX, 41-45	
Шукелойц Антон. Сустрэчы з Віленскім Маэстра	ІІ, 35-36

З архіваў КДБ

«Архіўы КДБ адкрыты для ўсіх».	УІІІ, 50-52
Езавітаў Константын Барысавіч, Уласнаручныя паказаныі УІ, 38-40, УІІ, 22-25, УІІІ, 45-49. IX, 27-33, X, 34-39	
Міхнюк Уладзімір, Паўлаў Якаў. Як загінуў Езавітаў	УІ, 37
Сташкевіч Мікалай, Смірноў Юры. Палітычны партрэт Зыміцера Жылуновіча . . II, 14-18,	
ІІ, 10-13, IУ, 29-31	
Цывікевіч Аляксандар: «Ліквідацыя БНР не была манзуром»	ІІ, 10-14, ІІІ, 7-9

Далёкае і блізкае

Кавыль Міхась Недабітыя рыцары.	ІV, 40-41
Караткевіч Уладзімір, лісты і вершы.	I, 46-50, II, 55-57, III, 39-44, IX, 46-50
Мерляк Кастусь. Беларусы. ў Аргентыне.	I, 27-33, II, 49-54, III, 56-58, IV, 37-39
Сажыч Язэл. І паны гаварылі нашаю мова.	ІV, 34-36
Сажыч Язэл Хацелі з нас зрабіць «палякаў праваслаўных».	У, 42-44
Сажыч Язэл Гісторыя адной паніхіды.	III, 30-32
Як сённяня робяць нас палякамі.	У, 45

Балонкі эмігранцкіх выданняў

Васіль Захарка.	II, 31
Лойка Ул. Іваноўскі. Развітанье..	II, 37

Карані нашага роду

Белая Святлана Туды, дзе нашыя карані.	УIII, 60-64, IX, 54
Калоша Кастусь 14 дзён на Беларускаму часу.	IX, 55-50, X, 49-52
Ліцывінка Васіль. Засыпай весьню, народзе!	I, 57-59
Санько Валер. Прыкметы старэй за звычай.	I, 60-62

Згукі Бацькаўшчыны

Святлана Анатольева. Не кідай, Зымітрок, гармонік.	IX, 50-52
Ала Белая. Тысягодзьдзе.	УII, 26-33
Святлана Белая. Адраджэнец Грамады.	UIII, 59
Анатоль Белы. 1993 год—год беларускай мовы.	U, 58
Гарэцкі Радзім. Багацце нетраў Беларусі.	X, 28-31
Кастусь Мерляк. Прыняцьцё ў Вярхоўным Савеце Беларусі.	УII, 33-35
Ванкрам Нікіфоровіч. Купалаўцы.	У, 25-27
Анатоль Сабалеўскі	
Час духоўнага паяднання.	I, 23-27
На хвалі беларускага Адраджэнья.	X, 23-27
Анатоль Старадарожскі. Напярэдадні 25 Сакавіка	II, 18-20
Ганна Сурмач. Стварыць беларускі архіў.	У, 28-29
Сяргей Тарапасаў. Незвычайная знаходка ў Полацку.	UII, 35

Лісты з Бацькаўшчыны.

Бараноўскі Ігар. Навіны Берасцейшчыны.	II, 58
Бараноўскі Ігар, Старадарожскі Анатоль, Сыціпанаў Юрась	
Навіны нашага жыцця.	III, 14-16
Бараноўскі Ігар, Старадарожскі Анатоль, Сыціпанаў Юрась	
Кола жыцця Бацькаўшчыны.	У, 30-31
Рудава Таццяна Як друкаваў Францышак Скарына.	У, 58
Старадарожскі Анатоль, Сыціпанаў Юрась. Пасъля летняга перапынку.	UII, 58

Пад бел-чырвона-белым сцягам

Анатольева Святлана. Сустрэчы з міністрам замежных справаў.	UII, 62-66
Белая Святлана. Пад зоркаю надзеі.	UII, 38-48
Белы Анатоль Дзень Слуцкага паўстання — у Беларусі.	IX, 60-61

Завістовіч Расьціслаў. Распад імпэрыі і беларуская незалежнасць.	II, 3-7
Зэкаў Анатоль. Смоляк Галіна. Гімн клубу «Сладчына».	X, 48
Менская Святлана Беларуская сьвята ў ААН.	УІІ, 66-67
Супрун Васіль. Яны змагаліся за Беларусь!.	II, 7-10
Старарадаржскі Антоль. 75 угодкі I Усебеларускага Кангрэсу — у Менску. . . . X, 46-47	
Прывытаны, дасланных ўдзельнікам ХХ Сустрэчы.	УІІ, 48-54
Мітрапаліт Мікалай. Казань.	УІІ, 54-57
Некаторыя думкі ўдзельнікаў банкету.	УІІ, 57-60
Рэзалаюція ХХ Сустрэчы Беларусаў Паўночнай Амерыкі.	УІІ, 60-62

Роднае слова

Анатольева Святлана. Не кідай, Зымірок, гармонік.	IX, 50-52
Арсеньевна Натальля, Нядзьецкі Пётра. Жыве Беларусь!.	I, 56
Багданкевіч Святлана. «Няма таго, што раныш было...».	I, 54
Баскін Марат Марілёўская калодзежы.	УІ, 49-51
Як Янка ў лес хадзіў.	X, 42-43
Белая Святлана. Першы сынег.	X, 44-45
Гучок Аўгэн. «Каб па-людзку, каб ладна жыць.	I, 55
Кавыль Міхась Беларус.	VI, 43-44
Колас Я., Равенскі М. Вясна.	VIII, 38
Крутаніч Вольга, Карабі.	III, 54-55
Лойка Алег. Васілёк за калючым дротам.	44
Равенскі Мікола Падніты родны сцыяг дзяржавы. Пагоня.	VI, 51
Святлана Сачанка «Вялікі ветразь надзіманы ветрам».	I, 54
Васіль Супрун Будзе жыць Беларусь!.	УІ, 47
Благаныне.	УІ, 47
Мы—ахвяра расправы.	УІ, 47
Пагоня.	УІ, 47
Спыніўся змучаны пагляд.	УІ, 47
Чаго я хачу?.	УІ, 48
Мы волі чакалі.	УІ, 48
Не да песенъ, браток, калі шыя ў ярме....	УІ, 48
О, Беларусь.	III, 55
Крамольны сон.	III, 55
Падаюць жоўтуя лісъці.	III, 55
З адзіночкі.	III, 56
*** У віры жыцьцёвым.	III, 56
*** Кожны верш—гэта боль.	III, 56
Вершы за дротам.	III, 57
І як-жа хваліць мне?.	III, 57
Неба чужыны.	III, 57
Сяднёў Масей. Яшчэ раз пра мову.	I, 51-52
Пра адно пашкоджаныне.	II, 48,
Пазэзія.	III, 53
Цяперашнімі вачыма.	У, 40-41
Новыя творы Масея Сяднёва.	УІ, 41-43

Пераклады Масея Сяднёва.....	VIII, 53-54
Чалавечас ў паззі Генадзя Бураўкіна.....	X, 40-41
Цыркуноў Анатоль. Пагоня.....	I, 53
Шыніп Віктар	
Балада Слуцкага паўстання.....	IX, 61,
Афіцэрами войска БНР.....	IX, 62
Шыніп Віктар, Яўтуховіч Зыміцер. Песьня Адраджэння.	IX, 52-53
Эміліт Лявон.	
Сумую я пад Вільні.	I, 53
Стаяу на вуліцы знаёмай.	IУ, 52
*** Стаяў нябачны мой след на дарогах.	IУ, 52

Чарнобыльскі шлях

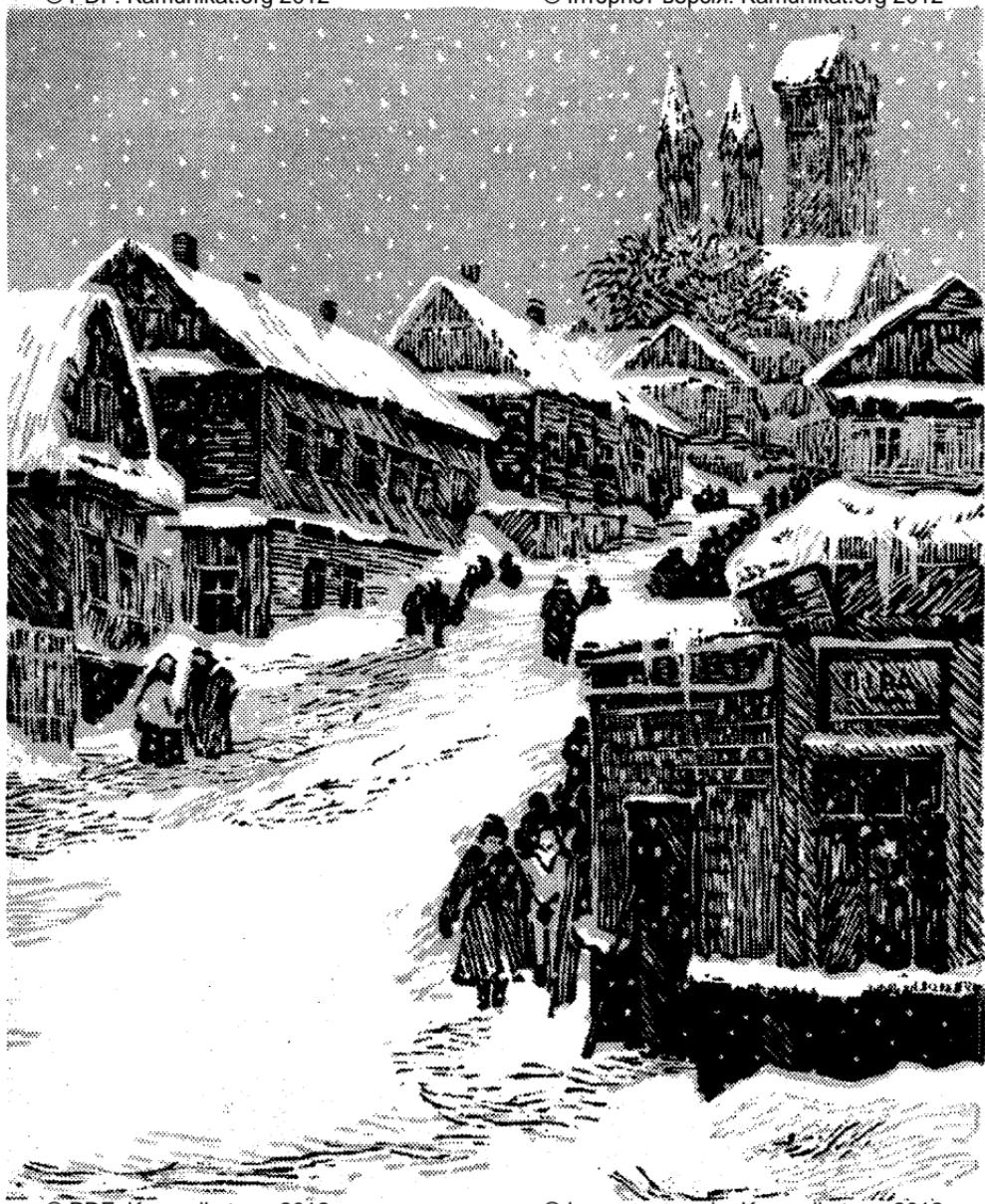
Панацэя ад радыяцыі.....	III, 59
--------------------------	---------

З жыцця эміграцыі

I, 62-64, II, 59-64, III, 63-64, IУ, 59-66, У, 62-64, УІ, 60-64, УІІ, 60-64, УІІІ, 64, IX, 68-72, X, 56-58	
Калоша Кастусь Спадарства Срэчыніяў.	IУ, 61-62

*Вокладкі і развароты часопіса ўпрыгожвалі творы мастакоў***Басалыга Міхась**

Летапісец.....	I, 1
Кірыла Тураўскі.....	II, разварот
Алелька, роданачынальнік князёў слуцкіх.....	IX, 1
Басалыга Уладзімір «Вобразі мілыя роднага краю...».....	УІІІ, разварот
Герус Сямён. Стары Менск.	X, 4
Грак Генадзь. Слуцкія ткачыхі.....	IV, 4
Гугель Адольф. Белавежская пушча.....	1,4
Калядэнка Юрый. Партрэт мітрапаліта Мікалая.	УІ, 2
Карпук Андрэй Распрацоўка макета вокладкі, шрыфтоў рубрыкаў і заставак. Карпук Міхась.	
Зімні краявід.....	I, разварот
Спаса—Еўфрасіннеўскі манастыр.	IУ, разварот
Кашкурэвіч Арлен. Я ад Вас далёка.	У, 1
Кузьміч Аляксей. Еўфрасіння.	IУ, 1
Ліхачоў У. Палацкая Сафія. 1961..	IУ, 3
Рыкы Мікола.	
Эклібрзы Л.М.Захарэнкі	1, 2
Васіль Захарка.....	II, разварот
Віктар Сташчанок.Менск у 50-х г. XIX ст. Куток Верхняга горада.	X, разварот
Тышкевіч Юры Якуб Колас.	УІІІ, 4
Ціхановіч Яўген	
Кудзельшчыца.	I, 3
Я. Купала, Я.Колас.	У, разварот
Партрэт Я.Коласа.	У, I

З Новим 1993 годам!

